

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

OSOBNOST A PARTNERSKÉ VZTAHY

PERSONALITY AND INTIMATE RELATIONSHIPS

Magisterská diplomová práce

Autor: **Eliška Jirmanová**

Vedoucí práce: **PhDr. Olga Pechová, Ph.D.**

Olomouc
2015

Prohlášení:

Místopřísežně prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci na téma: „Osobnost a partnerské vztahy“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

„Ochrana informací v souladu s ustanovením § 47b zákona o vysokých školách, autorským zákonem a směrnicí rektora k Zadání tématu, odevzdávání a evidence údajů o bakalářské, diplomové, disertační práci a rigorózní práci a způsob jejich zveřejnění. Student odpovídá za to, že veřejná část závěrečné práce je koncipována a strukturována tak, aby podávala úplné informace o cílech závěrečné práce a dosažených výsledcích. Student nebude zveřejňovat v elektronické verzi závěrečné práce plné znění standardizovaných psychodiagnostických metod chráněných autorským zákonem (záznamový arch, test/dotazník, manuál). Plné znění psychodiagnostických metod může být pouze přílohou tištěné verze závěrečné práce. Zveřejnění je možné pouze po dohodě s autorem nebo vydavatelem.“

V..... dne.....

Podpis.....

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat PhDr. Olze Pechové, Ph.D., za odborné připomínky, rady a cenné informace, které mi během vedení mé práce poskytla. Mé další poděkování patří PhDr. Danielu Dostálovi, Ph.D. za odbornou pomoc.

Nemenší dík patří mé rodině za podporu během celé doby studia a přátelům, kteří mi byli inspirací a oporou.

Děkuji.

Obsah

Úvod.....	5
TEORETICKÁ ČÁST	6
1 Partnerské vztahy	6
1.1 Povaha lásky.....	6
1.2 Těsnost vztahů.....	7
1.3 Teorie J. A. Lee	8
1.4 Vznik Love Attitudes Scale	8
1.5 Teorie a výzkumy pracující s LAS.....	11
1.5.1 LAS a vliv věku	11
1.5.2 Rozdíl mezi ženami a muži.....	12
2 Machiavelismus	14
2.1 Niccoló Machiavelli	14
2.2 Vznik machiavelismu	15
2.2.1 Tvorba škály Mach-IV	16
2.3 Teorie o machiavelismu	17
2.3.1 Machiavelismus a Temná triáda	18
2.3.2 Machiavelismus a různé dimenze osobnosti.....	19
2.3.3 Evoluční teorie	20
2.3.4 Rozdíl mezi ženami a muži.....	21
3 Neklinický Narcismus.....	23
3.1 Historie narcismu	23
3.2 Vznik škály měřící míru neklinického narcismu	25
3.2.1 Další metody určené k měření míry neklinického narcismu	26
3.3 Charakteristiky rysů neklinického narcismu.....	27
3.3.1 Jak působí narcis na okolí?	27
3.3.2 Agresivita u osob s narcistickými rysy	28

3.3.3 Zranitelný narcismus.....	28
3.3.4 Výzkum pracující s českou populací	29
3.3.4 Rozdíl mezi ženami a muži.....	29
4 Osobnost a partnerské vztahy	32
4.1 Machiavelistická láska	32
4.2 Vztahy a neklinický narcismus	33
EMPIRICKÁ ČÁST	36
5 Vymezení výzkumného problému a cílů práce.....	36
5.1 Výzkumné hypotézy.....	37
6 Popis zvoleného metodologického rámce a metod.....	39
6.1 Zvolený typ výzkumu	39
6.2 Metody získávání dat	39
6.2.1 LAS CZ.....	40
6.2.2 Mach-IV CZ.....	41
6.2.3 NPI 16.....	42
6.3 Metody zpracování a analýzy dat.....	42
6.4 Etika výzkumu	43
7 Výzkumný soubor.....	45
8 Výsledky	46
8.1 Deskriptivní statistika.....	46
8.2 Výsledky testování platnosti hypotéz.....	48
9 Diskuze	50
10 Závěr	55
Souhrn.....	56
Literatura.....	60
Seznam příloh	66

Úvod

Tato práce propojuje „temné“ rysy osobnosti s postoji k partnerskému vztahu. Cílem je zjistit a popsat vztah mezi mírou machiavelismu, neklinického narcismu a stylem lásky u dospělé populace v České republice.

Machiavelismus i neklinický narcismus je spojen s určitou ambiciózností daného jedince, s touhou po statusu, uznání a naplňování vlastních potřeb. Pole, na kterém se dostávají do konfliktu s ostatními a mohou i nejvíce ublížit, je pole blízkých vztahů. Intimita a emoční blízkost je pro ně nepříjemná a ohrožující, proto se jí vyhýbají. Přesto žijí v milostných vztazích. Jak to může vypadat, jsme se pokusili částečně zodpovědět v postupové práci z roku 2013 s názvem „Machiavelismus a partnerské vztahy u vysokoškolských studentů“. Poprvé jsme použili české verze sebesposuzujících dotazníků Mach-IV, k měření machiavelismu a Love Attitudes Scale k měření vztahů. Tato diplomová práce volně navazuje, ale přidali jsme další nedávno do češtiny přeloženou metodu Narcissistic Personality Inventory 16 (NPI 16), a hlavně jsme celý výzkum zacílili na dospělé populaci. Na základě rešerše převážně zahraniční literatury je možné si povšimnout, že tyto osobnostní konstrukty jsou ve světě stále na vzestupu, a proto bychom touto diplomovou prací rádi přispěli k rozšíření jejich povědomí v České republice a zároveň zjistili vhodnost českých verzí metod i pro dospělé populaci.

Realizace výzkumu byla umožněna díky účelové podpoře na specifický vysokoškolský výzkum udělené roku 2014 Univerzitě Palackého v Olomouci Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Tento výzkum se zabývá narcismem z několika úhlů pohledu, v našem případě se jedná o propojení s partnerskými vztahy.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Partnerské vztahy

V této kapitole na základě rešerše české i světové literatury představíme několik možných přístupů k partnerským vztahům. K teorii lásky se dá přistupovat z mnoha úhlů pohledu, my se zaměříme především na teorii Hendrick a Hendrick (1986), jelikož jejich *Love Attitudes Scale* (LAS, škála k měření postojů k lásce) je stěžejní pro náš výzkum, tuto škálu připojujeme v českém jazyce v přílohách práce. Právě tato škála nám spolu s Mach-IV (škála k měření míry machiavelismu) a NPI 16 (metoda k měření míry neklinického narcismu) odpovídá na základní otázku této práce, jaké vztahy vyhledávají lidé se sklony k machiavelismu či narcismu. Stále skloňovaným pojmem v této kapitole bude láska. Hartl a Hartlová ji definují takto: „*Láska - kladný, silný emocionální vztah k jiné osobě, ideji, věci i k sobě samému; objekt lásky má vždy vysokou citovou hodnotu; má nespočet podob o lásky partnerské, rodičovské, přes lásku k poznávání a vědění k altruistickým morálním hodnotám*“ (2004, s. 289).

1.1 Povaha lásky

Sternberg a Grajek (1984) se ve své práci pokusili odhalit, jaká je povaha lásky. Při definici tohoto vědecky těžko uchopitelného pojmu, se inspirovali teoriemi pracujícími s dalším obtížně popsatelným psychologickým konstruktem, inteligencí. Porovnali tři různé modely a posuzovali jejich validitu pro různě blízké vztahy. Autoři článku vyzdvihli tři přední teorie inteligence, a to od autorů Spearmana, Thomsona a Thurstona. Zvážili každou z teorií a pokusili se ji aplikovat na výzkum lásky.

„Spearmanův“ model pojímá lásku jako jednotnou, nerozlišitelnou emoci. Jeho teorie inteligence by v intencích strukturálního modelu lásky mohla být

“Spearmanian” Model

“Thomsonian” Model

“Thurstonian” Model

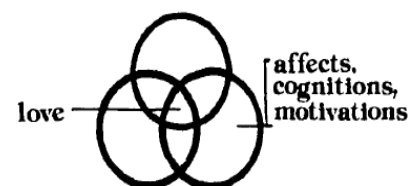

Figure 1. Three alternative models of love.

(Sternberg, & Grajek, 1984, s. 315)

koncipovaná následovně. Láska je zde pojímána ve smyslu jednoho g , což by byla nerozlišitelná „jednotka“, která je vysoce pozitivní, nabitá emocemi a v podstatě nedělitelná. Zažít lásku by znamenalo zažít tuto jednotku plnou pozitivního vlivu.

„Thomsonův“ model vidí lásku jako vztah mezi afekty, poznáním a motivací. Pokud se tyto jednotky vyskytnou dohromady, tak získáme složenou emoci nazývanou láska. Z tohoto hlediska není složení nedělitelné, může být rozloženo v mnoha základních vazbách. Ty mají tendenci se sdružovat do užších vztahů, což může v konečném důsledku být pocíťováno jako láska.

Do třetice tzv. „Thurstonův“ model lásku představuje jako sadu mnoha primárních faktorů. Přičemž jednotlivé složky jsou přibližně stejně velké, důležité a význačné, složené z afektů, poznání a motivací. Když se jednotlivé složky překryjí, vznikne pocit nazývaný jako láska.

Co přesně je zahrnováno mezi základní faktor lásky? Přesné vymezení emocí, motivací a poznání se vždy odvíjí od použité metody měření. Základní faktor je určen jako součást mezilidské komunikace, sdílení a podpory. Jeho aspekty v sobě zahrnují hluboké porozumění od druhé strany, sdílení nápadů a informací, sdílení hlubokých osobních myšlenek a pocitů, přijímání a poskytování emoční podpory, osobní růst skrze vztah i umožňování růstu druhému, pomáhat ostatním, dodávat druhým pocit potřebnosti a přijímat a dávat lásku ve vztahu (Sternberg, & Grajek, 1984).

1.2 Těsnost vztahů

Jak již bylo řečeno, láska se přijímá a dává ve vztahu. Slaměník (2011) vidí člověka jako sociální bytost závislou na interpersonálních vztazích, kde se dva lidé ocitají v interakci, která zanechá určitý otisk. Na rozdíl od pouhé interakce je vztah vazba, se specifickými vlastnostmi a historií, mezi dvěma lidmi. Vztah nabývá několik rozličných podob. Může být *povrchní*, který se nevyznačuje žádnou vzájemnou závislostí, je nezávazný a neplánovaný. A naopak může nabýt na závislosti, důvěře, intimitě a stát se *těsným vztahem* jako je romantická láska, přátelství, partnerství či manželství. Přičemž u vzniku pojmu těsný vztah stojí teorie Kelleyho (1979, 1986; in Slaměník, 2011) a jeho charakterizování osobního vztahu vzájemnou závislostí osoby k nejbližším lidem, později označený jako těsný. Těsnost je dána vzájemnou péčí, důvěrou a odpovědností, závazkem i emočním prožíváním partnerů. Přičemž hranice mezi povrchním a těsným vztahem není

jednoznačně vymezena. O tuto pomyslnou hranici se pokoušeli např. výzkumníci Berscheid, Snyder a Omoto (1989), kteří vynalezli Relationship Closeness Inventory (dotazník Těsnoti vztahů). Ti se opírají jak o teorie vzájemné závislosti dle Kellyho, tak i o laické představě o tom, co je podstata těsných vztahů. Nejtěsnější byl označován romantický vztah, následovaný přátelstvím a rodinnými vztahy. Dotazník měří těsnot dle čtyř dimenzí: častost a délka společně tráveného času, rozmanitost společných aktivit, síla vzájemného ovlivňování a doba trvání vztahu. Slaměník (2011) poukazuje na jisté nedostatky metody. Na její vytvoření za pomoci souboru vysokoškolských studentů dále, že nejsou podchyceny emoce nebo, že se předpokládá jistá univerzálnost měření pro všechny typy těsných vztahů. Lásku i vztahy spojuje teorie, ze které tato diplomová práce vychází a na jejímž základě byl vytvořen dotazník, který je součástí našeho výzkumu, teorie J. A Lee (1973).

1.3 Teorie J. A. Lee

Sternberg (1987) ale i mnoho jiných autorů se při zkoumání partnerských vztahů a pohledů na lásku inspiroval knihou *Colors of Love* (Barvy lásky, popř. Odstíny lásky), kterou napsal J.A. Lee (1973; in Hendrick, & Hendrick, 1986). Podobně i Hendrick a Hendrick (1986), kteří na jeho dělení lásky postavili svůj výzkum a tvorbu škály LAS. Lee vytvořil klasifikaci na základě několika rozlišných přístupů k lásce. Po rozsáhlé proceduře plné rozhovorů a zpracování získaných dat přichází Lee s typologií lásky ve formě uzavřeného kruhu. Identifikoval tři primární styly: **Eros** (milostná, vášnivá láska), **Ludus** (hravá láska), **Storge** (přátelská láska, zakládající se na pomalém objevování citů) a tři sekundární: **Mania** (přivlastňovací, závislá láska), **Pragma** (praktická, rozumem řízená láska) a **Agape** (nesobecká, altruistická láska). Přičemž sekundární styly byly koncipovány jako sloučeniny primárních párů. Mania je složena z Eros a Ludus, ale kvalitativně se velmi liší od každé zvlášť, stejně tak Pragma, která je tvořena ze Storge a Ludus, ale má jiné vlastnosti. To samé platí také pro Agape, která je sloučeninou Eros a Storge. I když jsou některé styly vzniklé jako sloučeniny, zachovávají si kvalitativní odlišnost. Všechny jsou stejně platné způsoby jak milovat. Neexistuje jen jeden typ lásky, ale mnoho druhů.

1.4 Vznik Love Attitudes Scale

Hendrick a Hendrick (1986) ve svém článku *A Theory and Method of Love* představují vznik škály Love Attitudes Scale. Navázali na výzkum o šesti druzích lásky.

Upozorňují, že Lee inspiroval i jiné výzkumníky. Lasswell a Lasswell (1976; in Hendrick, & Hendrick, 1986) vynalezli 50-ti položkovou pravda-lež škálu pro měření oněch šesti stylů. Každý subjekt získal skóre z každé ze šesti subškál na základně odpovědi pravda. Tak může mít každý respondent vytvořený profil na každé subškále. Hendrick a Hendrick dodávají, že ačkoliv typologie Lee nabízí kombinaci pojmové pestrosti a srozumitelnosti, tak dokud nebyl zahájen současný výzkum, nebyla až na jeho teorii a Lasswellovu škálu dokončená žádná trvalá práce.

Předchozí práce autorů a kolektivu (Hendrick, Hendrick, Foote, & Slapion-Foote, 1984) stavěla na práci Lasswellů, použili jejich položky a použili je v Likertově formátu. Jako probandi posloužilo přibližně 800 studentů. Následná faktorová analýza položek uvedla částečnou podporu pro Leeovu teorii. Sekundární styly Mania, Pragma a Agape se jasně ukázaly jako samostatné faktory, nicméně každý z primárních stylů (Eros, Ludus a Storge) měl tendenci být v kombinaci spíše s jiným stylem, nežli být čistě samostatná jednotka a nebylo jasné, zda Eros vůbec existuje (Hendrick, & Hendrick, 1986).

Nebylo jasné, zda se jedná o špatnou teorii nebo špatný způsob měření, proto se výzkumníci rozhodli podrobit škálu k měření lásky podstatné revizi. Zajímavým dodatkem je rozdíl mezi pohlavím a skórováním u příslušného stylu. U mužů jasně převládal styl Ludus a u žen zas vedl styl Pragma, Storge a Mania (Hendrick, & Hendrick, 1986).

Vytvoření LAS mělo vyjasnit, zda existuje šest samostatných stylů lásky. Za předpokladu, že ano, tak se výzkumníci zajímali i o širší teoretické pozadí při zkoumání teorie lásky. Zaměřili se na pohlaví, etnickou rozlišnost, věk, dopady minulé a současné zkušenosti s láskou a úroveň sebeúcty. Výzkumu se účastnilo 807 respondentů. Studii posléze výzkumníci opakovali v jiných zeměpisných šířkách s mírně revidovanými škálami na 567 respondentech. Vytvořili tak 42 položkovou Love Attitudes Scale, která obsahuje šest Likertových subškál po sedmi výrocích. Přičemž byl dokázán vztah mezi postojem k lásce a výše zmiňovanými prvky probandova života. LAS může být takto používána pro měření postojů k lásce, ačkoliv pro klinické potřeby zatím není dostačující. Své uplatnění najde jako výzkumný nástroj pro měření korelací s jinými škálami či výběr respondentů. A co vlastně LAS měří? Pro bližší představu ještě stručně shrneme charakteristiky všech šesti stylů (Hendrick, & Hendrick, 1986).

Šest stylů lásky

Jako první představíme subškálu **Eros**. Jedná se o silnou fyzickou náklonnost, brzké vzplanutí doprovázené intenzivními emocemi, spolu se silným závazkem vůči milenci. Lásky je pro tento typ lidí na prvním místě. Jako příklad položky ze subškály Likertova typu by mohl sloužit třeba tento výrok: „*My lover and I were attracted to each other immediately after we first met*“. (Můj/moje partner/ka a já se vzájemně přitahujeme již od první chvíle našeho setkání.)

Lidé inklinující k **Ludus** berou láskou jako mezilidskou hru, která se hraje s rozličnými partnery. Klamání partnera je v rámci přijatelných mezí přípustná. Není zde velká emocionální hloubka, člověk vyznávající Ludus styl si drží emocionální odstup od ostatních. Lásky má manipulující charakter. V LAS je zastoupen mimo jiné i tímto výrokem: „*I have sometimes had to keep two of my lovers from finding out about each other*“. (Někdy udržuji dva vztahy současně, aniž by o nich partneři věděli.)

Oproti tomu **Storge** spojuje lásku a přátelství. Není zde žá, jedná se o solidní, dlouhotrvající vztah. Pro ukázkou se hodí tato věta: „*Love is really a deep friendship, not a mysterious, mystical emotion*“. (Lásky je ve skutečnosti hluboké přátelství, žádná tajemná emoce.)

Pragma se vyznačuje rozumem řízeným výběrem partnera na základě určitých výhodných atributů. Dalo by se to nazvat „plánovaná láska“. Jedna z položek subškály v LAS zní takto: „*I consider what a person is going to become in life before I commit myself to him/her*“. (Než se někomu oddám, zvažuji, čím se v životě stane.)

Mania je založená na nejistotě, k sobě samému i k partnerovi, příznačná je pro adolescenty, ale vyskytuje se i u dospělých. Příklad výroku v LAS: „*If my lover ignores me for a while, I sometimes do stupid things to get his/her attention back*“. (Pokud mě můj/moje partner/ka chvíli ignoruje, dělám různé hlouposti, abych získal/a zpět jeho/její pozornost.)

Posledně jmenovaná je **Agape**. Všedávající láska bez nároků. Tento odevzdávající styl je zastoupen např. tímto výrokem: „*I would rather suffer myself than let my lover suffer*.“ (Raději budu trpět já, než aby trpěl/a můj/moje partner/ka.)

Pro ucelenost práce dodáme, že těchto šest typů se obsahově shoduje s jinými výzkumy na téma partnerské vztahy. Jonason, Luevano a Adams (2012) ve své práci upozorňují, že vztahy bývají často dělené na dva typy. *Vztah na jednu noc* a *seriozní romantická láska*. Rozhodli se toto dělení rozšířit na čtyři. Přidali třetí typ *přátelé s výhodou*, což je vztah mezi přáteli, který zahrnuje sexuální aktivitu, ale zúčastnění jej nedefinují jako romantický vztah. Do čtveřice „*Booty-calls*“, což by se dalo volně přeložit jako „*sex na zavolání*“. Vztah, který především mezi krátkodobými partnery uspokojuje sexuální potřeby.

Krátkodobé vztahy zaměřené především na sexuální uspokojení lze měřit například škálou *Sociosexual orientation* (SOI; Simpson, & Gangestad, 1991). Tato metoda měří jak společensko-sexuální postoje (např. o nevěře), tak i chování (počet partnerů za rok).

K měření způsobu navazování vztahů lze použít škálu *Mate Retention Inventory* (Buss, Schackelford, & McKibbin, 2008), kde se zjišťuje, jak často respondenti projevili určité chování v rámci uplynulého jednoho roku.

1.5 Teorie a výzkumy pracující s LAS

1.5.1 LAS a vliv věku

Není překvapivé, že se výzkumníci zabírali vlivem věku a rodinného statutu na postoj k lásce. Vezmeme-li v úvahu například osm vývojových etap člověka podle Eriksona (2002), tak můžeme vidět, jak jednotlivá životní období přináší nové životní úkoly. V centru zájmu je vždy vztahování se k lidem a ke světu, ale v každé etapě jinak. Od základního získávání pocitu důvěry v život, přes hledání vlastní identity, k integritě. Proto se dá očekávat, že i postoje k lásce se budou měnit a přizpůsobovat jednotlivým vývojovým úkolům. Přesto výzkumy na tomto poli pracující s LAS potvrdily jen částečně. Než se k nim dostaneme, rádi bychom se na chvíli zastavili u sedmého z věků, protože jsme si toto věkové období zvolili jako rámec našeho výzkumu. Jedná se o období mezi 35 až 55 lety, jehož cílem je dosáhnout pocitu generativity oproti stagnaci. Dospělí člověk potřebuje kolem sebe někoho, o koho by se staral, něco čím přispěje společnosti. Jedná se nejen o plození dětí, ale například i tvořivou činnost.

Již Hendrick a Hendrick (1986) zkoumali vliv věku na jednotlivé postoje k lásce, však vzhledem k tomu, že pracovali se studenty, kterým povětšinu (70%) bylo do 19 let a

pouze 4% v manželství, tak není překvapivé, že se jim neukázaly signifikantní rozdíly. S věkově rozmanitější skupinou pracovali například Mallandain a Davies (1994). Probandům bylo mezi 18 až 56 lety, přičemž průměr byl 30 let (23% v manželství). Vliv věku se ukázal na subškále Eros, přičemž mladší lidé měli právě více sklony k vášnivě a romantické lásce. Montgomery a Sorell (1986) zas zjišťovali vliv rodinného statutu. Došli k závěru, že nelze jednoznačně říci, že by láska v mládí a na počátku vztahu byla vášnivá a vlivem doby a změn pak automaticky partnerská. Ale je možnost, že existují současně, a to i ve fázi randění i manželství, dodávají však, že pracovali s těmi, kterým manželství vydrželo. Jako probandi jim posloužilo 250 lidí ve věku od 17 do 70 let, rozdělení do skupin: vysokoškolští studenti bez vztahu, mladí bezdětní manželé, manželé s dětmi a manželé s dětmi již mimo domov. Rozdíl se ukázal na subškále Pragma, kde více skórovaly mladší páry bez dětí.

Shrňeme-li dosavadní poznatky, tak můžeme vidět, že ve výzkumech pracujících s různými věkovými skupinami nepanuje jednota. Přesto lze viz výše vidět určité tendence. Mládí inklinuje k vášnivě lásce, pokud však myslí na závazky, tak partnera a jeho vhodnost pro budoucí život prověřují rozumem. Vztahy mohou nabývat rozličných podob, vždy jsou ale originálním spojením dvou osobností, proto nelze říct, že dlouhodobý svazek již nemůže nabýt na vášnivosti a naopak.

1.5.2 Rozdíl mezi ženami a muži

Na rozdíly mezi ženami a muži v lásce a navazování vztahů, by se dala napsat samostatná studie, pro naše účely zde nastíníme ty základní a vhodné k našemu výzkumu.

Evoluční teorie vidí vykořisťovatelské a krátké vztahy jako strategie výhodnější pro muže. Krátké vztahy jim v průměru poskytují více reprodukčních možností. Zato ženy jsou fyziologicky uzpůsobeny k tomu, aby porodily a kojily. Vzhledem k tomu, že těhotenství bylo vždy možný důsledek sexu, tak příležitostný sex jen zvyšoval pro ženy riziko nákladů spojených s dalším otěhotněním, proto je pro ně výhodnější zůstat ve vztahu déle a udržet si stálého partnera (Trivers, 1972; in Jonason et al., 2009). Je zajímavé, že právě tyto charakteristiky mužů ženy více přitahují, alespoň podle výzkumu Carter, Campbell a Muncer z roku 2013. Ti ve svém výzkumu shledali, že ženy jsou přitahovány muži s rysy Temné triády. Ta se skládá z machiavelismu, neklinického narcismu a neklinické psychopatie a muži, kteří vykazují rysy Temné triády, se projevují právě kratšími vztahy,

často za účelem sexu a naplnění vlastních potřeb, bez empatie a emoční blízkosti a potřeby intimity. Temnou triádou a jednotlivými složkami se zabýváme v další kapitole.

Rozdílem mezi pohlavím a skórováním u příslušného stylu se zabírali už i tvůrci škály LAS. U mužů jasně převládal styl Ludus a u žen zas vedl styl Pragma, Storge a Mania (Hendrick, & Hendrick, 1986). Ve výzkumu Mallandain a Davies z roku 1994 se ukázalo, že muži více skórovali na subškále Agape a ženy na subškále Storge. Přičemž podle výzkumu z roku 2005 (Lin, & Huddelston-Casas) muži více skórují na subškále Agape ve srovnání se stejně starými i vzdělanými ženami, které vyznávají stejnou víru a jsou i stejně spokojeny ve vztahu jako muži. Autoři to vysvětlují tím, že muži jsou více pečující ve vztahu k jedné milované osobě, kdežto ženy bývají více pečující všeobecně.

U obou pohlaví se nám ukazují možné polarizace inklinace ke stylu lásky. Muži upřednostňují buď zahrávající si Ludus, či altruistické Agape, ženy pak závislý styl Mania či přátelský Storge. Jinými slovy muži, kteří inklinují k temnějšímu stylu, se projevují krátkodobými vztahy, sloužícími často k uspokojování vlastních potřeb a klamáním partnerky. Naopak „světly“ pól jejich vztahování se k partnerce je plný altruismu, upořádání sebe v její prospěch a sebedávání. Ženy se pak projevují buď závislou láskou, plnou nízké sebeúcty a dramatického prožívání vztahových změn nebo naopak rozumem řízenou volbou, přemýšlením nad vhodností či nevhodností partnerových vlastností.

2 Machiavelismus

2.1 Niccoló Machiavelli

Niccoló Machiavelli se narodil roku 1469 do staré florentské rodiny. Díky revolucím probíhajícím v Itálii byla Florencie vyhlášena republikou a dvaceti devítiletý Machiavelli dosazen na místo sekretáře úřadu, *Dieci di Balìa*, tedy ministerstva zahraničních věcí a války. Na jeho diplomatických cestách ho výrazně ovlivnil Cesar Alessandro Borgia. Následovaly různé politické převraty, které se k Machiavellimu zachovaly více či méně nespravedlivě. Byl uvězněn, propuštěn a očištěn. Nemohl však zastávat nadále veřejný úřad, zaměstnal se tedy studiem historických pramenů římské říše, Florencie i celé Itálie. Dospěl k názoru, že Itálie může být svobodnou zemí pouze, bude-li mít v čele silného vladaře. Zemřel krátce po vyhlášení druhé florentské republiky roku 1527 (Machiavelli, 1997).

Ve svém životě napsal Machiavelli mnoho děl. Od poezie (Kapitoly, Desetiletí) přes divadelní tvorbu (Mandragora) a prózu (Belfagor) až k historickým (Florentské letopisy) a politickým spisům (O umění válečném, Život Castruccio Castracaniho, Vladař). Právě Vladař získal nejvíce na popularitě, i přestože se jedná o poměrně úzký svazek (Machiavelli, 1997).

Autor svůj spis staví na své znalosti historie. Na zkušenostech vladařů let minulých dává dohromady podle něj nejlepší způsob vlády a ovládnutí nových území. Popisuje zde rozdíly mezi dobýváním sjednocených zemí a těch rozdrobených. Přičemž území pod jedním vládcem se hůře dobývá, leč lépe následně spravuje. Vůdce musí mít nejen schopnosti, ale i sílu, bez které své postavení nelze udržet. Machiavelliho kniha je soubor rad, jak se stát dokonalým vladařem. „*Mám však v úmyslu napsat užitečnou knížku, takže pokládám za vhodnější dívat se na věci tak, jak se mají ve skutečnosti, než jak se zvnějšku jeví. Je totiž velký rozdíl mezi tím, jaký život je a jaký by měl být*“ (Machiavelli, 1997, s. 58).

2.2 Vznik machiavelismu

Machiavelli svým dílem ovlivnil mnoho generací. Christie a Geis (1970) byli první psychologové, kteří zavedli pojem machiavelismus k popisu osobnostní dimenze člověka. Machiavelli byl spojován s pragmatickým chováním a manipulací. Proč se rozhodli vydat se tímto směrem? Christie v knize *Studies in Machiavellianism* (1970) popisuje, jak se skrze své zaujetí pro psychologické faktory členství v politických a náboženských extremistických skupinách dostal k problematice, která ho zaujala ještě víc, k vůdcům těchto skupin. V literatuře našel velké množství informací ohledně formálních vůdců nikoliv však o těch, kteří skutečně manipulují se stoupenci a kteří jsou zásadní v rozhodovacím procesu skupiny. Spolu se svými spolupracovníky se rozhodl toto území důkladně prozkoumat. Na začátku si položili otázku, jaké vlastnosti musí mít člověk, který umí ovládat lidi pro svůj vlastní užitek. Za důležité považují tyto čtyři charakteristiky. V první řadě to je *poměrný nedostatek citu v mezilidských vztazích*. V podstatě, kdo chce někým manipulovat, tak je pro něj lepší danou osobu vidět jako objekt zájmu, nežli jako osobnost se kterou cítí. Dalším bodem je *neznepokojevání se konvenční morálkou*. Je tím myšleno, že ti kteří manipulují, mají na mysli více užitek nežli morální hledisko jejich jednání s lidmi. Ovšem měl by mít *minimum hrubé psychopatologie*. V zápětí však autoři dodávají, že nepovažují manipulátora za ztělesnění duševního zdraví. V mnoha aspektech objektivní reality se pohybují mimo normální rozmezí. Čtvrtou diskutovanou charakteristikou je *nízká ideologická oddanost*. Spíše se zaměří na odvedení určité práce, nežli na dosažení dlouhodobých ideologických cílů.

Rozhodující otázkou se stalo, zda výše popsaní jedinci existují a pokud ano, kde se jim nejvíce daří. Christie spolu s kolegy (1970) provedl řadu rozhovorů se skupinou mladých mužů. Otázky nebyly předem strukturované, ale týkaly se oněch čtyř okruhů. Výsledky podpořily jejich předchozí spekulace. Začali tedy pátrat napříč literaturou, zda najdou osobnost, která by vykazovala dané charakteristiky. Zkoumali Eysenckovu *Psychologii politiky*, Almondovu kvalitativní studii komunistických odpadlíků. Zjišťovali, že je rozdíl mezi západními a východními mysliteli a spisovateli. Ponořili se hlouběji do problému a chtěli vědět víc. Zkoumali Bibli, kde je první zaznamenaná verbální interakce mezi Bohem a Adamem. První podvod i násilí. Dalším krokem bylo prozkoumání starobylých i moderních teorií moci s konkrétním cílem. Najít společné předpoklady pro přirozenou povahu člověka a nejúčinnější cesty k ovládnutí ostatních lidí. Studovali

například Knihu lorda Šanga či esoterickou knihu Arthasastra. Dospěli k závěru, že napříč časem i kulturami se nepřímo objevují dvě navzájem propojená témata. Za prvé, že člověk je bytost slabá, nejistá a naivní a za druhé, pokud jsou lidé slabí, rozumně myslící člověk může využít této výhodné situace a maximalizovat své vlastní zisky. Popřípadě, pokud se jim pro jejich slabost nedá věřit, může člověk učinit kroky, kterými se ubrání jejich hlouposti (Christie, & Geis, 1970).

2.2.1 Tvorba škály Mach-IV

Konečně literatura, bez které by studie teorií moci nebyla kompletní, Machiavelliho Vladař a Rozpravy. Po důkladném rozboru byly z knih využity výroky, na jejichž základě byla vytvořena škála. Někdy bylo zapotřebí ve výroku vyměnit slovo. Dále bylo nutné přidat i reverzní položky. Například Machiavelliho tvrzení, že lidé jsou zbabělí, bylo obráceno ve „většina lidí je statečných“. Pro doplnění výroků převzatých od Machiavelliho se použily i jiné, které byly postaveny na stejném principu. Například „*P. T. Barnum se mýlil, když řekl, že každou minutu se narodí jeden hlupák*“. Tyto výroky byly napsány na 3x5 kartiček. Pak byly předvedeny vybraným respondentům. Ti měli ohodnotit na škále od jedné do sedmi, do jaké míry s výrokiem souhlasí. Následně byli požádáni, ať výroky projdou ještě jednou a vysvětlí, jak je pochopili. Což pak bylo startovním bodem pro popis materiálu. Následovala konstrukce škály a její vztah k ostatním škálám, experimentální studie, závěry a terénní studie (Christie, & Geis, 1970).

Na počátku byla vytvořena 71 položková Likertova škála. Respondenti tedy měli na výběr pět odpovědí, které udávaly, do jaké míry s výrokiem souhlasí či nikoliv. Dotazník byl představen jako Mach II a probandi byli požádáni k vybrání odpovědi jim nejbližší. Jako respondenti byli vybráni studenti sociologie z Univerzity v Iowě, studenti politologie ze Severní Karolíny a studenti psychologie z Long Islandu. Dle autorů by bylo lepší, kdyby ne všichni z těchto 1196 studentů byli humanitního zaměření. Bylo zjištěno, že 50 položek rozlišuje mezi vysokým a nízkým skórováním ve výsledné škále. Po následném vyhodnocování, hledání reliability a validity dospěli ke konečné verzi. Vytvořili 20-ti položkový Mach-IV. Bylo žádoucí snížit množství položek. Výběr dvaceti výroků do dotazníku poskytl hrubý leč dostačující materiál pro odhalení rozdílů mezi budoucími vzorky bez nutnosti nepřiměřeného množství času na jeho vyplnění. Deset položek bylo postaveno na souhlasu s machiavelistickými výroky a deset bylo v opozici. Vyvažování bylo důležité pro minimalizování efektu souhlasení či nesouhlasení s výroky.

Neeliminoválo to ovšem odpovědi na základě sociální žádoucnosti. Proto vynalezli ještě Mach-V, který se vyznačoval formou nucené volby odpovědi. Moss (2005) však ve své práci shrnuje, že tento dotazník má nízkou reliabilitu. Výsledný dotazník Mach-IV jsme použili ve výzkumu, jeho českou verzi přikládáme jako přílohu (Christie, & Geis, 1970).

Recenzí na Mach-IV je mnoho. Přehledně Mach-IV a jeho nedostatky shrnuje Moss (2005), jež napsala pár postřehů k reliabilitě. V současné době je ve výzkumech používán k určení reliability vnitřní konzistence koeficient alfa. Byla prokázána nestabilita koeficientu vnitřní konzistence Cronbachovo alfa (0.59- 0.88). Faktory limitující reliabilitu Mach-IV se objevují při kvalitativním zkoumání. Některé výroky mohou být těžko zodpověditelné, popřípadě lidé odpovídají na základě sociální žádoucnosti nikoliv dle vlastního názoru. Co se týče validity, tak Moss udává, že pokud by se dotazník používal u studentů od 18 do 25 let, byl by bezchybný. Využívá se však i u respondentů od 30 do 65 let pracujících např. v obchodu a průmyslu, tedy skupiny odlišné od studentů. Kromě toho byla většina původních validních údajů shromážděna během laboratorních studií. Tuto kritiku podporuje dle našeho názoru i další studie, které měly problém s vnitřní konzistencí testů při měření na dospělé populaci. Celkově jsme si všimli při rešerši anglických zdrojů značného rozsahu Cronbachovo α . Například výzkum z roku 2010, kdy Jonason, Li a Buss měřili vztah Temné triády a určitým typem seznamovací strategie. Online studie se dobrovolně účastnilo 114 mužů s věkovým průměrem 28 let a 222 žen průměrně 26 let starých, míra machiavelismu se měřila pomocí Mach-IV a Cronbachovo α nabylo nízké hodnoty $\alpha=0,57$. Naopak online výzkum Ali a Chamorro-Premuzic (2010) měřící vztah machiavelismu a intimních vztahů nabylo velice uspokojivou hodnotu vnitřní konzistence škály Mach-IV $\alpha=0,86$. Studie se zúčastnilo 297 osob ve věkovém průměru 31 let.

2.3 Teorie o machiavelismu

Poté, co jsme představili vznik machiavelismu a škály k jeho měření, je na místě představit i teorie k němu vztážené. Jak se vlastně vyznačují lidé vysoce skórující na Mach-IV? Existuje korelace s jinými dimenzemi osobnosti? Jak se na machiavelismus dívají evoluční teorie? Souhrnně řečeno, po této kapitole by mělo být jasné, jaké všechny rysy pojem machiavelismus obsahuje.

2.3.1 Machiavelismus a Temná triáda

Vzhledem k tomu, že naše práce spojuje právě dvě temné složky triády se vztahy, je na místě zde představit i konstrukt samotný. Temnou triádu poprvé představili Paulhus a Williams v roce 2002. Na základě dostupné literatury si všimli tří rysů osobnosti, které jsou přijímány okolím negativně a jeví se jako nepříjemné, ale stále jsou v rozmezí normálního fungování jedince. Svým článkem propojili machiavelismus s neklinickým narcismem a psychopatií. Furnham, Rachards a Paulhus (2012) provedli revizi Temné triády po deseti letech. Jako nejpoužívanější krátké nástroje k měření celého konstrukt vidí *Dirty Dozen* (volně přeloženo jako Temná dvanáctka, Jonason, & Webster, 2010), kdy je každý z rysů zastoupen čtyřmi položkami. Druhá populární metoda je *Short Dark Triad* (SD3, Krátká Temná triáda, Jones, & Paulhus, 2014) skládající se z 27 položek.

Jak již bylo řečeno, machiavelismus se vyznačuje manipulací, snahou po osobním zisku na úkor druhých a vykořisťováním okolí.

Narcismus je odvozován z pověsti, kde figuruje řecký Narkissos. Krásný jinoch, který odmítl lásku nymfy Echó, a proto byl potrestán Afroditou. Jeho trest spočíval v tom, že se zamiloval do své vlastní podoby na vodní hladině. Nakonec byl proměněn v květinu, která je v našich končinách spojována s jarem (Hartl, & Hartlová, 2004). Z pohledu Temné triády má člověk inklinující k narcismu osobnostní rysy jako nedostatek empatie, individualismus, soutěživost, snahu o dosažení moci, vysokého statusu, úspěchu a obdivu. Daný jedinec je vychloubačný, extrovertní a sám se vnímá jako jedinečná bytost, která je v porovnání s ostatními chytřejší a atraktivnější (Campbell, 1999; Bartoš, 2010). Vzhledem k tomu, že to je další zkoumaný osobnostní rys této práce, podrobnější vysvětlení pojmu, rešerše literatury a provedených výzkumů bude obsahem další samostatné kapitoly.

Třetí složkou je neklinická psychopatie. Výzkumy psychopatie byly motivovány potřebou diagnostiky, kontroly a léčby nepřizpůsobivých a pro společnost nebezpečných jedinců, zejména těch, kteří se zdají být rozumově v pořádku, ale nezvládají se přizpůsobovat konvencím (McHoskey, Worzel, & Szyarto, 1998). Základní charakteristické rysy neklinické psychopatie v sobě zahrnují vysokou impulzivitu, vyhledávání vzrušení spolu s nízkou empatií a úzkostností (Hare, 1985). Hare (1991; in McHoskey, Worzel, & Szyarto, 1998) vytvořil škálu k měření psychopatie Psychopathy Checklist-Revised (PCL-R), která měří dva odlišné faktory, a to osobnostní charakteristiky související s psychopatií (nedostatek empatie, zodpovědnosti, pocitu viny, sklony k lhaní) a

antisociální chování (impulzivita, mladistvá delikvence, nedostatek dlouhodobých reálných cílů). Škála PCL-R byla vytvořena pro potřeby forenzní psychiatrie. V rámci výzkumů Temné triády je podle Furnham, Richards a Paulhus (2013) nejvíce používaná škála Self-Report Psychopathy (SRP-III).

2.3.2 Machiavelismus a různé dimenze osobnosti

Paulhus a Williams (2002) zjistili na vzorku 245 vysokoškolských studentů psychologie za pomoci škály Mach-IV a Big Five Inventory (BFI, neboli pěti faktorový model osobnosti), že machiavelismus negativně koreluje s přívětivostí (- 47.) a se svědomitostí (- 34.). V roce 2007 byl vydán článek Austin, Farrelly, Black a Moore, kteří tento poznatek potvrdili. Dalším zjištěním bylo, že i s inteligencí koreluje pouze velmi slabě, což zjistili i Christie a Geis (1970). Machiavelisté se tedy nevyznačují přívětivostí a svědomitostí a nelze říci, že by míra machiavelismu souvisela s inteligencí.

Lidé vysoko skórující na Mach-IV se vyznačují nízkou empatií, v jednání s ostatními jsou emočně odtahití a jejich chování je spíše rozumové nežli citové. Není proto divu, že mezi další negativní korelaci se řadí s emoční inteligencí. Mayer, Salovey a Caruso (2002; in Austin, Farrelly, Black, & Moore, 2007) popisují emoční inteligenci z perspektivy pozitivní psychologie, vysoké skóry naměřené jedinci jsou charakteristické prospěšností pro lidi okolo, protože dokáže vést emoce ostatních v dobrém slova smyslu, například při uklidnění naštvaných kolegů či na společenské akci. U machiavelistů byla dále naměřena pozitivní korelace s citovou manipulací (Austin, Farrelly, Black, & Moore, 2007; Christie, & Geis, 1970). Autoři studie Austin, Farrelly, Black a Moore (2007) použili ve výzkumu emoční inteligence Bar-On EQ-i:S (Bar-On, 2002; in Austin, Farrelly, Black, & Moore, 2007), která obsahuje 51 položek a měří celkovou emoční inteligenci a pět dalších kompozit škály, a to intrapersonální, interpersonální, adaptibilitu, stres management a základní náladu. Tato metoda měří emoční inteligenci na základě sebezpozování. Zaznamenání výkonu v emoční inteligenci pak učinili pomocí MSCEIT (Mayer, Salovey, & Caruso, 2002; in Austin, Farrelly, Black, & Moore, 2007). Machiavelismus byl měřen škálou Mach-IV (Christie, & Geis, 1970).

Nabízí se otázka, zda jsou machiavelisti dobří ve lhaní a podvodu. Je asi nepřekvapivé, že oproti těm, co skórují na Mach-IV málo, umí lhát přesvědčivěji. V experimentu Geise a Moona (1981) vyšlo najevo, že když byli vysoce skórující jedinci nařčeni obětí krádeže, že oni spáchali daný zločin, tak lhali daleko více přesvědčivě, nežli

málo skórující. Rozhodovali to sudí, kteří tuto interakci viděli na záznamu a věděli, že některé osoby lžou. Samozřejmě nevěděli kolik z nich, natožpak které. Ti, kteří po vzoru Machiavelliho považují zdání čestnosti za nejpřednější, byli považováni za více čestné, než ti níže bodující na Mach-IV, kteří věří, že poctivost sama je nejdůležitější. Při snaze utajení určitého činu při výslechu se lež stává prostředkem, důvěryhodnější lhaní tedy vede pravděpodobněji k splnění vlastních cílů (například vyhnutí se vlastnímu obvinění). Ti, jenž se pohybují na dolní hranici při vyhodnocení Mach-IV, jsou více než ze samotného pravdivého obvinění rozrušení z toho, že musí před ostatními bránit své skutečné přesvědčení. Což jim ubírá na schopnosti vše vysvětlit a očistit se. Na rozdíl od druhé skupiny, která jak už bylo zmíněno výše podle Christie a Geise (1970), nedbá na ideologie a je lhostejná vůči vnitřnímu přesvědčení. Kdežto jsou-li falešně nařčeni, jsou překvapeni nikoliv však úzkostní. Ví, že nic neprovedli a na nepravé obvinění reagují stejně jako ti pohybující se na horní hranici v měření machiavelismu (Geis, & Moon, 1981).

Sherry, Hewitt, Besser, Flett a Klein (2006) dávají do spojitosti s machiavelismem další osobnostní rys, perfekcionismus. Ten se vztahuje buď k vlastní osobě, nebo k ostatním. Ve své studii dospěli ke třem různým variantám machiavelistických perfekcionistů. První skupina vnímá ostatní jako náročné, trestající a nepřátelské. Další předvádí ostatním obraz své dokonalosti, schopnosti a síly. Poslední skupina si zakládá na skrývání svých nedostatků, zranitelnosti a slabosti. Přičemž vnímání perfekcionistických požadavků od, pro ně významného, okolí zřejmě vysvětluje tendenci lidí s vysokým machiavelismem k vlastní perfekcionistické sebe-prezentaci, protože se umí pružně přizpůsobovat „pravidlům hry“.

2.3.3 Evoluční teorie

Wilson, Near a Miller (1996) se pokusili o syntézu evoluční a psychologické literatury vztahující se k machiavelismu. Jsou totiž přesvědčeni, že na problematiku manipulujícího člověka se lze dívat z pohledu obou oborů. Uvedeme zde pohled evoluční biologie. Autoři uvádí, že evoluční literatura je plná zajímavých teorií adaptivní hodnoty manipulujícího chování, ale chybí jí více experimentů. Ty jsou hojně zastoupeny v psychologii, zde zas chybí jasně stanovený rámec shrnující a vymezující budoucí výzkumy.

Existují dva široké teoretické rámce pro chápání machiavelismu z pohledu evoluční biologie. V prvním případě je schopnost manipulovat s ostatními vždy považována za

adaptivní a hlavní sílu v evoluci lidské inteligence. Vyskytují se nejasnosti, jak v tomto pojetí definovat manipulaci. V konvenčním slova smyslu, by mohla tato teorie vést k domněnce, že machiavelismus koreluje s inteligencí a úspěchy v reálném životě. To však nepodporuje psychologická literatura a výzkumy. Machiavelismus je sice svého druhu sociální dovednost, ale ne ta, která by mohla být dávana do spojitosti s inteligencí či důsledně vést k sociálnímu úspěchu. Tyto významné empirické poznatky by měli brát, dle autorů studie, evoluční biologové v potaz (Wilson, Near, & Miller, 1996).

Druhý přístup pojímá machiavelismus jako jednu z mnoha sociálních strategií, která soutěží s ostatními adaptivními strategiemi. Je tím myšleno, že se daná nejúspěšnější strategie v konkrétní situaci stane fenotypem. Přičemž machiavelismus má jasné výhody, ale může mít za následek i ztráty, které vedou k výběru jiné strategie. To v případě možné odvety či nepřijetí od ostatních. Druhý přístup se nazývá evoluční teorie her. Na základě momentální situace se vybírá nejvhodnější strategie. Zatím bylo provedeno málo empirických výzkumů na podporu této teorie, přesto se na základě dílčích studií zdá, že s teorií her jsou evoluční biologové na správné cestě (Wilson, Near, & Miller, 1996).

2.3.4 Rozdíl mezi ženami a muži

Na závěr kapitoly o machiavelismu bychom rádi zmínili fakt, který se vztahuje i k našemu výzkumu. Existence rozdílu ve výsledcích Mach-IV u mužů a žen je prokázána v mnoha výzkumech. Co se týče samotného skórování v testu, pak ženy mají celkově nižší naměřené hodnoty. Ve spojení Mach-IV s různými dílčími testy chování jsou rozdíly mezi pohlavími více citelné. Jak je tomu například ve spojení s výběrem partnerů a způsobu udržování vztahu, se budeme zabývat ve čtvrté kapitole této práce. Zde představíme jednu z možností, proč tomu tak je, jeden z možných důvodů, proč je machiavelismus spíše mužská záležitost (Christie, & Geis, 1970; Wilson, Near, & Miller, 1996).

Z pohledu evolučních teorií nejde o to, že by ženy nemanipulovaly, ale jdou jinou cestou. Interakce muž s mužem jsou často charakterizovány zjevnými mocenskými boji a krátkodobými spojenectvími. Poražený muž odchází a přenechává místo vítězi. Oproti tomu žena s ženou setrvává v dlouhodobějších vztazích. Interakce bývají často soutěživé, ale zúčastněné zůstávají ve spojení nehledě na výsledek. Mají menší fyzickou sílu, proto se musely naučit prosadit se jinými jemnějšími způsoby. To samé platí i ve spojení komunikace muže a ženy. Muži častěji otevřeně manipulují s ženami, často za použití násilí či vyhrožování. Zato ženy na to musí jít oklikou a podvody. Manipulátorky se musí

tvářit být atraktivní pro dlouhodobý vztah, který je pro ně výhodnější. Ženy zřejmě využívají jiné způsoby manipulace než muži (Wilson, Near, & Miller, 1996). Tyto poznatky podpořil i výzkum na české populaci, kdy muži skórovali statisticky významněji na škále Mach-IV nežli ženy (Jirmanová, 2013).

3 Neklinický Narcismus

Narcismus je pojem s dlouholetou historií. Kořeny má v řecké mytologii a pověsti o krásném Narkissosovi, který se zamiloval do svého vlastního obrazu (Graves, 1996). V této kapitole se krátce zmíníme o historii, kterou do období přesunu z klinické na normální populaci pojímáme spíše přehledově. Více se pak budeme věnovat vzniku škály měřící neklinický narcismus a teoriím pracujícím s narcistickými rysy osobnosti.

3.1 Historie narcismu

Mezi první zmínky v odborné literatuře se řadí příspěvky lékařů a psychiatrů koncem 19. století, kdy používají mytologický obraz do sebe zahleděného jedince na poli vědy. Děje se tak konkrétně v roce 1898, kdy Ellis používá poprvé pojem „*Narcissus-like*“ k popisu člověka, který má tendence ke ztrátě sexuálních emocí díky jejich vlastní absorpci (in Raskin, & Terry, 1988). Na Ellise navazuje o rok později Näcke (in Raskin, & Terry, 1988), který používá ve své práci pojem „*Narcismus*“ k popsání sexuální perverze, kdy je jedinec sexuálně přitahován vlastním tělem. Vzhledem k tomu, že se Näcke pohyboval v kruzích německé psychiatrie, tak není náhodou, že si této práce všiml Freud. Raskin a Terry (1988) dodávají, že Freud byl pojmem očividně natolik zaujat, že se stal významným konstruktem v jeho metapsychologickém i klinickém myšlení. Jeho zkoumání narcismu bylo důležité k vývoji například strukturálního modelu (superego, id a ego) či konceptu ideálního já.

Bartoš (2009) upřesňuje, že Freud již narcismus neinterpretuje jako pojem sexuologický, ale právě jako psychologický a to ve studii z roku 1914 K uvedení narcismu (Zur Einführung Des Narzissmus; in Bartoš 2009). Přičemž pracuje s pojmem sebeláska, jakožto vnímáním sebe sama středem světa. Rozlišuje dva typy: *primární*, což je podle něj přirozený a vrozený narcismus vlastní všem dětem, spočívá v dětském pocitu všemocnosti a odchází spolu s poznáním závislosti na rodičích a *sekundární*, u kterého pocit všemocnosti a zaměřenosti na sebe neodchází a jedná se o patologii. Freud (1971) či později Fromm (1996) zdůrazňovali, že narcistické zaměření je nejen nezbytnou vývojovou fází, ale také rysem, který má svůj biologický účel, přestože některé extrémní (maligní) formy narcismu patří do psychopatologie. Necháпали tedy narcismus jako nějaký typ poruchy, ale jako podobu zaměření libida. Teprve později Kohut a Kernberg popsali narcistickou poruchu osobnosti jako specifickou formu psychopatologie, která vzniká

zejména jako důsledek psychického zranění v dětství (Sélešová, Bob, Kukla, & Ptáček, 2013). Bartoš (2009) ve své práci poznatky těchto autorů zařazuje do *mikrosociálních* příčin narcismu, který potřebuje obdiv a odmítá kritiku. Bartoš (2009) dodává, že současná psychiatrie se jednoznačně neshoduje na příčinách narcismu. Vyskytují se teorie o narcisově „prázdném“ i o „neuspořádaném“ Já. Někteří vidí příčinu v jeho neschopnosti si vytvořit „reálné“ sebepojetí.

Makrosociálními čili celospolečenskými příčinami se zabývají práce některých sociologů, jako jsou například Lasch, Senett či Lipovetski. Bartoš (2009) je shrnuje pod makrosociální příčiny kvůli tomu, že vidí původ narcismu v dnešní době, která je zaměřena na jednotlivce, na jeho vnitřní svět a vědomí jedinečnosti. Společenský tlak je kladen na vysoký status, vzhled, úspěšnost. V 80. letech 20. století vychází Americkou psychologickou asociací definice klinického narcismu v DSM-III (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders; American Psychiatric Association, 1980), jakožto popis poruchy osobnosti. V DSM-IV-TR (American Psychiatric Association, 2000) pak byla definice rozšířena ze sedmi na devět bodů: velikášské pocity vlastní důležitosti, fantazírování o sobě samém, pocit vlastní speciálnosti a privilegovanosti, nárokování, potřeba pozornosti, vykořisťovatelské chování, nedostatek empatie, povýšenecké chování a závistivost. Narcistická porucha osobnosti je s úpravami nově popsána i v DSM-V (American Psychiatric Association), vydané roku 2013. Narcistickou poruchu osobnosti poeticky osvětluje český psychoanalytik Jiří Tyl v článku s názvem *Narcismus jako psychologie postmoderní kultury*. Zdá se nám to jako výstižný popis, proto si dovoluujeme citaci (2005, s. 37).

„Narcis je v dějinách. Vyskytuje se v konfiguraci: krása, chlad, pýcha, někdy místo krásy moc jako zdroj sebelásky. Třeba Don Juan, další reinkarnace Narkissa a předchůdce soudobého narcismu. Patří sem šílení diktátoři, od Caliguly po Hitlera a Stalina. Co ukazují druhým? - skvící slunce, sílu, pýchu. A uvnitř, sobě? - hrůzu a nejistotu. Krása, pýcha a chlad je to, co se ukazuje navenek. Bída, ošklivý svět sebe sama. Jen sebe když nepozná. Co na sobě neměl Narcis zahlédnout? Co ho klame? Že se nemá a nemá? Že nemá nikoho, koho by mohl milovat? Jenom obraz se dá jím milovat, ne pravé Self. Potřebujeme milovat sebe, to co jsme, a ne obraz sebe. Tím hůř, je-li obraz sebe nedokonalý, zrodí se deprese. Nespokojenost souvisí s neradostností, anhedonií. Neradost. Co je to radost? Jsem spokojen sám se sebou, jsem v pohodě. Narcis je v nepohodě.“

Pro náš výzkum je však podstatný zájem o narcismus neklinický, který má obdobné charakteristické vlastnosti, ale na nižším stupni závažnosti, kdy výzkumný i teoretický zájem je přenesen na běžnou, neklinickou populaci. V této práci používáme pojmy jako narcis, narcistický člověk, neklinický narcismus a je tím myšlen jedinec

s narcistickými rysy osobnosti nikoliv poruchou osobnosti. Přičemž jeho rysy jsou nedostatek empatie, individualismus, soutěživost, potřeba vysokého statusu a uznání, společenskost, velikášské pocity a vnímaná superiorita (Bartoš, 2009; Campbell, Finkel, & Foster, 2002). Na cestě k poznání neklinického narcismu stojí sestavení škály k jeho měření, která vychází z DSM-III, ale je určena právě neklinické populaci, proto než se dostaneme k teoriím spojeným s narcismem, tak představíme vznik této metody.

3.2 Vznik škály měřící míru neklinického narcismu

Z definice narcismu v DSM-III vycházeli i autoři **Narcissitic Personality Inventory (NPI)** Raskin a Hall (1979), kteří se pokusili vytvořit nástroj měřící individuální rozdíly v míře narcismu u neklinické populace. Raskin a Terry (1988) popisují v článku přinášejícím zrevidovanou verzi NPI cestu k této metodě, která je hojně využívána i dnes (např. Jonason, & Kavanagh, 2010; Jonason, Luevano, & Adams, 2012; Carter, Campbell, & Muncer, 2013). Kriteria v DSM-III byla použita jako rámec pro vytvoření 220 dyadických položek vystihujících dle autorů názory lidí s narcistickými rysy. Následovala pilotní studie na studentech. Poté vytvořili 80-ti položkovou NPI, která se dalšími výzkumy a analýzami zkrátila na 54 položkovou metodu. Během necelých deseti let byly publikovány studie, které se dotýkaly i validity NPI. Raskin a Terry (1988) proto dodávají, že je třeba na metodě ještě zapracovat a vydávají revidovanou verzi NPI-40. Jednotlivé položky sestávají z páru alternativních tvrzení, z nichž musí respondent vybrat to, které jej lépe charakterizuje. Emmons (1984) provedl faktorovou analýzu metody a odkryl čtyři nezávislé faktory: *Exploitenes/ Entitlement* (vykořisťování/ nárokování); *Leadership/ Authority* (vedení/ autoritativnost); *Superiority/ Arrogance* (povýšenost/ arogance); *Self-Absorption/ Self-Admiration* (pohlčení sebou samým/ sebeobdiv).

Později byla Ackermanem, Wittem, Donnellanem, Trzesniewskim, Robinsnem a Kashy (2011) vytvořena tří faktorová podoba, která je založena na použití moderních analytických technik, faktorové šetření opakovali na třech různých vzorcích. Jednotlivé dimenze zahrnují následující: *Exploitenes/ Entitlement* (vykořisťování/ nárokování); *Leadership/ Authority* (vedení/ autoritativnost) a *Grandiose/ Exhibitionism* (grandióznost/exhibicionismus).

Pro komplexnější pohled na danou problematiku ještě doplníme o nástroje měřící narcistickou poruchu osobnosti. Od počátku 20. století se jich vyskytuje hned několik, ale Samuel a Widiger (2008) dodává, že mají často nízkou vnitřní konzistenci, jedná se o standardizované testy (MMPI-2, SNAP) či polostrukturované dotazníky (SIDP, DIN). Oproti tomu NPI dosahuje uspokojivých hodnot, Bartoš (2010b) však vidí nedostatky i na této metodě, a to v jejím původu, tedy že vychází z již zastaralé definice narcismu v DSM-III. Dále v tom, že nebyla testována na vzorku celé populace, ale na statusově homogenních souborech a naráží i na vysoký počet položek.

3.2.1 Další metody určené k měření míry neklinického narcismu

Posledně jmenovaná Bartošova kritika je ošetřena autory Ames, Rose a Anderson (2006), kteří v návaznosti na NPI-40 vytvořili zkrácenou verzi **NPI-16**, kterou používáme ve výzkumu i zde. Pracujeme ovšem s českou verzí, kterou v roce 2013 převedli Pechová a Dostál do češtiny a následně provedli výzkum na 191 vysokoškolských studentech. Vnitřní konzistence ($\alpha=0,75$) i faktorová struktura této verze se ukázaly být uspokojivé a metodu jsme se rozhodli využít i v této studii. Také se ukázal rozdíl mezi ženami a muži, přičemž u mužů byla naměřena vyšší míra narcismu. Pro ilustraci následuje ukázka jedné z položek této metody.

A. Někdy mě uvádí do rozpaků, když mi lidé lichotí.

B. Vím, že jsem dobrý/á, protože mi to všichni neustále říkají.

Bartoš přichází v roce 2010 s novou sedmnácti položkovou metodou **Škála k měření intenzity neklinického narcismu**. Škála vychází z DSM-IV-TR. Přičemž popisuje, že s přibývajícím body na škále se lidé více hodnotí jako jiní a mimořádní a zároveň se vidí méně dobrotiví a vřelí. Metoda se skládá z tvrzení, které respondenti hodnotí na Likertově škále. Podle autora tato metoda oproti NPI neměří pouze mužský narcismus a je tedy na pohlaví nezávislá. V jeho výzkumu mu rozdíl ve skórování mezi ženami a muži nevyšel.

Z DSM-IV-TR vychází i škála k měření zranitelného narcismu **Narcistic Inventory (NI)**, na rozdíl od NPI měří narcismus, který je skrytý. Původní verze byla zrevidovaná do podoby **NI-R** se 36 položkami (Neumann, & Bierhof, 2004; in Rohmann, Neumann, Herner, & Bierhoff, 2012).

Zranitelný narcismus měří i škála **Hypersensitive Narcissism Scale (HSNS)**, což je 10-ti položková sebesposuzující škála měřící tři faktory: přecitlivělost, zranitelnost a nárokování (Hendin, & Cheek, 1997).

3.3 Charakteristiky rysů neklinického narcismu

Než zde představíme, jaké rysy osobnosti se pojí s narcismem i jaký je rozdíl mezi ženami a muži, tak ještě ujasníme, jak chápeme neklinický narcismus v této práci a o jaký typ člověka vlastně jde. Campbell, Foster a Finkel (2002) vidí jedince s narcistickými rysy osobnosti měřenými NPI jako člověka, který má velké mínění o sobě a zároveň se nerad pouští do intimních vztahů. Vidí se jako jedinečná bytost, chytřejší a atraktivnější než okolí (Emmons, 1984). Vysoké sebehodnocení mají hlavně o vlastní výkonnosti, inteligenci, společenskosti, ale neoznačují se za přeborníky v empatii, péči o ostatní a mají, jak již bylo zmíněno výše, menší potřebu intimity (Emmons, 1987; Paulhus, & John, 1988; Carroll, 1987; Watson, Grisham, Trotter, & Biderman, 1984). V letmém kontaktu mohou být okouzující, energičtí a zábavní. Agresi a hostilitu kontrolují, pokud jdou věci, jak mají (Raskin, & Terry, 1988; Campbell, Foster, & Finkel, 2002).

3.3.1 Jak působí narcis na okolí?

Carlson, Vazire, And Oltmanns (2011) se pro změnu zaobírali tím, jak narcisové vidí sami sebe a jak je vnímá okolí. Došli k závěru, že lidé s narcistickými rysy si uvědomují, že je ostatní nevnímají tak pozitivně jako oni sami a také, že na ostatní lidi dělají zprvu dobrý dojem, který ale časem upadá. Navíc popisují sebe a svou pověst jako narcistickou. Na závěr si autoři článku pokládají otázku, zda se narcistické rysy horší s časem, či pouze ostatní přicházejí opožděně na to, že jedinec s narcistickými rysy nebude dobrý přítel? Což podporuje i výzkum Paulhuse (1998), kdy nenarcisté vnímají narcisty zprvu jako okouzující a zábavné a postupem času jako arogantní a hostilní. Rozporem mezi tím, že se lidé s narcistickými rysy snaží získat uznání, společenské postavení a moc a zároveň se po čase projeví nepřátelsky a agresivně, což jim v tom vlastně brání, se zabývali Vazire a Funder (2006). Ve své práci se věnovali výzkumům o impulzivité a narcismu. Došli k závěru, že si narcisté prostě nemohou pomoci, jejich paradoxní chování obsahující nekončící sebe-povyšování, kontraproduktivní agrese a upřednostňování rychlého uspokojení na místo dlouhodobých cílů je dána částečně právě impulzivitou. Autoři v závěru dodávají, že impulzivita bývá často spojována s narcismem, ale podle nich

by měla být včleněna do samotného konstruktů a mělo by s ní být pracováno jako s možnou vysvětlující proměnou.

3.3.2 Agresivita u osob s narcistickými rysy

Agresivitou u osob s narcistickými rysy se zabývali Baumeister, Bushman a Campbell (2000). Zprvu shrnují dosavadní teorie, že narcisté se chovají agresivně pouze tehdy, když je zaútočeno na jejich sebepojetí a ke třetí nevinné osobě se chovají stejně jako nenarcisté. Agrese u narcistů je tedy pojímána jako cílená odpověď na ohrožení jejich pracně vybudované image. Autoři článku se nespokojili pouze s laboratorními testy, zajímal je reálný svět, provedli proto výzkum na vězeňské populaci a zjistili, že vězni sedící za násilné trestné činy skórují výše v NPI v porovnání s výsledky zbylé populace. Což dle autorů poukazuje na to, že narcismus má v sobě určité nebezpečné aspekty, které se mohou na interpersonální rovině projevat násilím (Bushman, Bonacci, Dijk, & Baumeister, 2003).

3.3.3 Zranitelný narcismus

Jak již bylo řečeno, tato práce používá ve výzkumu NPI 16 k měření míry narcismu, není to však jediný úhel pohledu na narcismus. Touto metodou je měřen takzvaný grandiózní (zjevný) narcismus, který jsme popsali výše. Narcismus však může mít i podobu skrytou, zranitelnou. Wink (1991) publikoval práci s názvem *Two Faces of Narcissism* (Dvě tváře narcismu), kde popsal právě tyto dvě dimenze narcistické osobnosti. Oba druhy obsahují rysy domýšlivosti, arogance a upřednostňování vlastních potřeb. Přičemž zranitelný narcismus se navíc pojí s úzkostností, introverzí, přecitlivělostí a nízkým pocitem pohody a nadměrným fantazírováním o sobě. Morf a Rhodewalt (2001) vidí narcismus jako grandiózní, ale zranitelné sebepojetí. Lidem s narcistickými rysy jde o minimalizaci kritiky a dosažení pozitivních reakcí od okolí. Rohman, Neumann, Herner a Bierhoff (2012) spojují grandiózní narcismus s vysokou sebeúctou a nezávislostí na ostatních, naproti tom zranitelná podoba se vyznačuje nízkou sebeúctou a závislostí na okolí. V této studii pracujeme v intencích konstruktů Temné triády a používáme NPI škálu, a proto nás zajímá právě zjevný a grandiózní narcismus.

3.3.4 Výzkum pracujících s českou populací

Bartoš (2010a) provedl výzkum na české populaci (N=1081), zajímal se o narcismus a jeho vliv na profesní život, přičemž dospěl k závěrům, že ekonomicky aktivní lidé (tedy pracující) pocítují vyšší nároky na fyzický vzhled, oblečení, jazykový projev a vystupování, nežli nepracující. Respondenti, kteří pocítovali na jejich pozici vysoké nároky v jedné ze čtyř sfér sebe-prezentace, měli signifikantně vyšší skóre narcismu. Nejvyšší pak měli ti, kteří pocítovali vysoké nároky na všechny čtyři rysy. Ve výzkumu se dále ukázalo, že lidé s narcistickými rysy jsou více soutěživí, projevují zájem o dosažení řídicího postavení a přednost by dali profesnímu osamostatnění a podnikání. Bartoš (2010a) se dále zaměřil na mezilidské vztahy. Hlavním cílem narcistů je vítězství, zisk. Toho se snaží dosáhnout chováním jak asociálním, tak i sociálním. Rozhodující je zda zisk platí pro všechny či jen pro jednu stranu. Pokud může z nastalé situace těžit pouze jedna strana, tak jsou narcisté ochotni obětovat mezilidské vztahy ve jméno vlastního vítězství, chování je pak asociální. Nehrozí-li porážka a zisk z dané situace je společný, jsou narcisté společenšší a komunikativní, chování lze označit za sociální. Komunikaci pak používají jako nástroj k prezentaci vlastního idealizovaného obrazu, nikoliv k sdílení intimností. V neposlední řadě se Bartoš (2010a) zajímal i o sebekontrolu, přičemž došel k výsledkům, že pro osoby s vyšší mírou narcismu je charakteristická nižší míra sebekontroly.

V jiném článku Bartoš (2010b) uvádí, že narcisté žijí více v obcích, které mají nad 5000 obyvatel, rys se častěji objevuje mezi mladými lidmi. Dodává, že v České republice skórují nejvýše lidé ve věkovém rozmezí od 18 do 29 let a zároveň lidé, kteří jsou bezdětní a svobodní. Často v budoucnu rodinu ani neplánují.

3.3.4 Rozdíl mezi ženami a muži

Rozsáhlý výzkum na rozdíly mezi ženami a muži na poli narcismu provedli v roce 2014 vědci z amerických univerzit Grijalva, Newman, Tay, Donnellan, Harms, Robins a Yan. Meta-analýzu dosavadních poznatků vytvořili na popud zjištění, že sice převládá názor, že muži jsou více narcističtí nežli ženy, ale dosud nebyla provedena systemická studie stanovující rozsah a variabilitu tohoto zjištění napříč způsoby měření, uchopení pojmů a stability v čase. Autoři využili osm různých databází k vyhledání literatury, přičemž se zaměřili na klíčová slova: narcismus, narcis, narcistický, gender, pohlaví, muži a ženy. Zjistili, že NPI bylo využito k měření v 77%, oni do výzkumu zahrnuli další

relevantní metody k měření narcismu. Rozdělili metody na ty, které měří grandiózní narcismus a na ty, které měří zranitelný. Zjistili, že většina měří prvně jmenovaný, protože byly vystaveny na základě klasifikace v DSM-III a DSM-IV. Ve studii objevili rozdíl mezi ženami a muži u grandiózního narcismu napříč věkovými skupinami i generačními kohortami. Dále objevili rozdíly ve prospěch mužů na dimenzích NPI: *Exploitenes/Entitlement* (vykořisťování/ nárokování); *Leadership/ Authority* (vedení/ autoritativnost); *Grandiose/Exhibitionism* (grandióznost/ exhibicionismus). Přičemž největší rozdíl se ukázal u prvně jmenované dimenze, muži se tedy podle této metody oproti ženám chovají více vykořisťovatelsky a více si nárokují. Dále ve výzkumu nebyl prokázán rozdíl mezi ženami a muži u zranitelného narcismu.

Grijalva, Newman, Tay, Donnellan, Harms, Robins a Yan (2014) se zaměřili i na rozdíly mezi generačními kohortami. Přičemž v úvodu popisují, že dnešní generace je prezentována jako více narcistická než ty předchozí. Jedno z vysvětlení, které autoři popisují jako často zmiňované je, že se mění společenské postavení žen a jsou stále bližší mužům, každopádně autoři této studie neobjevili zmenšování rozdílů mezi ženami a muži napříč roky či kohortami. Konkrétně v jejich meta-analýze výzkumů od roku 1990 do 2013 napříč americkými vysokoškolskými studenty. Jako jedno z možných vysvětlení vidí, že měření narcismu v této podobě započalo roku až po roce 1980, kdy byla narcistická porucha osobnosti zařazena do DSM-III. Bouřlivé změny v postavení žen ve společnosti přitom probíhaly nejvíce v období 60. a 70. let.

Pro doplnění informací z českých končin dodáváme rozdílné výsledky u Bartoše (2010b) a Pechové a Dostála (2013). Bartoš pracuje s vlastní Škálou k měření intenzity neklinického narcismu. Jak již bylo řečeno, škála vychází z DSM-IV-TR. Bartoš (2010b) popisuje, že daná škála nemá žádný vliv na respondentovo pohlaví. Kritizuje NPI za to, že měří tzv. mužský narcismus. Což by odpovídalo i předchozí meta-analýze, která upozorňuje, že NPI měří grandiózní narcismus a na něm skórují více muži (Grijalva, Newman, Tay, Donnellan, Harms, Robins, & Yan, 2014). V Bartošově (2010b) výzkumu se žádný rozdíl neukázal.

Pechová a Dostál (2013) použili ve svém výzkumu jimi přeloženou metodu NP-16, NPI-40 i Bartošovu Škálu k měření intenzity neklinického narcismu. Výzkum provedli na 191 respondentech z řad studentů. Všechny použité metody naměřili statisticky významně

vyšší míru narcismu u mužů než u žen, přičemž jim vyšel přibližně stejný rozdíl. Je otázkou zda se jedná o chybu v měření či o jev vyskytující se pouze u studentské populace.

4 Osobnost a partnerské vztahy

V této kapitole bychom rádi propojili předchozí zmíněné pojmy. Na základě rešerše literatury zde prezentujeme teoretické pozadí vztahů u lidí s již představenými „temnými“ rysy osobnosti. Přičemž si můžeme všimnout, že se nejčastěji pojí právě s „nejtemnějším“ z postojů k lásce, Ludus.

4.1 Machiavelistická láska

McHoskey (2001) zkoumal sexualitu u lidí skórujících na Mach-IV skrze sebe posuzovací 9-ti položkovou škálu na postoje k sexualitě, využil Eysenckovu práci zabývající se touto problematikou. Výzkumu se účastnilo 159 studentů psychologie univerzity na jihovýchodě Spojených států amerických. Došel k závěru, že je jasná souvislost mezi machiavelismem a sexualitou, přičemž je rozdíl mezi muži a ženami. Machiavelismus je projevován sebestřednými, manipulativními a hostilními rysy sexuálního chování. Muži skórující vysoko na Mach-IV jsou charakterističtí promiskuitou a sexuální nevráživostí, ženám vysoce skórujících na Mach-IV je připisována větší ochota předstírat lásku k zajištění si sexu.

Jonason, Li, Webster a Schmitt (2009) ve svém článku popisují, že machiavelisté jsou ve vztahu zneužívající a vyhledávají spíše krátkodobé známosti. Ali a Chamorro-Premuzic (2010) nám obraz o machiavelistické lásce doplňují propojením Mach-IV s Sociosexual orientation inventory (škála měřící společensko-sexuální orientaci), přičemž ti, kdo na něm vysoce skórují, se více angažují ve vztazích založených na sexu bez lásky a závazku a naopak. Přičemž lidé skórující na Mach-IV nabyli dle předpokladu vyšší skóry na této škále. Dále s Triangular love scale, která využívá triangulární teorii lásky Sternberga (1998; in Ali, & Chamorro-Premuzic, 2010) a měří míru intimity, vášnivosti a závazku. Přičemž machiavelismus negativně koreloval s intimitou a závazkem.

Dussault, Hojjat a Boone (2013) se zabírali machiavelistickými rysy osobnosti, způsobem navazování vztahů a intimitou. Ve výzkumu použili Mach-IV, k zjištění míry machiavelismu, dále dotazník obsahující informace o používání klamných taktik při seznamování s potenciálními partnery, míru intimity a jejich milostnou historii. Přičemž vyšší skóre na škále měřící machiavelistické rysy byly spojovány s větší pravděpodobností použití klamně seznamovací taktiky a s nižší intimitou. U žen byl tento fenomén dán jejich milostnou historií. Bez ohledu na pohlaví, zjistili silnou souvislost mezi

machiavelistickými tendencemi, a užívání klamavých sblížovacích strategií. Jednotlivci skórující vysoko na škále byli více ochotni zapojit klamavé chování, než jedinci skórující nízko.

Jonason a Kavanagh (2010) zkoumali vztah Temné triády a Love Attitudes Scale. Jejich výzkumu se účastnilo 302 probandů, z toho 58 mužů a 244 žen. Účastníci spolupracovali přes internet, kde byla zajištěna unikátní IP adresa každého respondenta. Třicet devět procent se označilo jako single, dvacet sedm procent s někým mělo vážný vztah, čtyři procenta byla zasnoubená, dvacet šest procent bylo v manželském svazku a čtyři procenta participantů bylo rozvedených. K měření machiavelismu využili Mach-IV ($\alpha = 0.64$). Jako druhá škála jim posloužila LAS skládající se z šesti subškál Eros ($\alpha = 0.82$), Ludus ($\alpha = 0.80$), Storge ($\alpha = 0.78$), Pragma ($\alpha = 0.82$), Mania ($\alpha = 0.78$) a Agape ($\alpha = 0.88$). Výsledky ukázaly signifikantní rozdíl mezi muži a ženami v příslušnosti k danému stylu lásky. Muži celkově skórovali významněji na škále Ludus ($p < .05$) a Agape ($p < .01$). Bylo zjištěno, že machiavelismus je ve vztahu se všemi styly až na Eros. Konkrétně byly naměřeny tyto korelace ve spojení s machiavelismem: Eros (0.08), Ludus (0.19, $p < .01$), Storge (0.22, $p < .01$), Pragma (0.23, $p < .01$), Mania (0.17, $p < .01$) a Agape (0.18, $p < .01$). V diskusi autoři vyjadřují své překvapení u výsledků spojených s machiavelismem. Je pro ně zářející, že až na Eros má pozitivní korelaci s každým ze stylů lásky. Přičemž Ludus a Storge se jeví jako opačné rysy. Jedna z možných odpovědí je, že machiavelisté jednají podle sociální žádoucnosti. Velice překvapivé je propojení machiavelismu s Agape, jako jedno z možných vysvětlení autoři udávají fakt, že být nesobecký může v mnoha kulturách znamenat výhodu. Připouští ale, že se může jednat o důsledek chyby v měření (Jonason, & Kavanagh, 2010).

Machiavelisté tedy preferují kratší vztahy za účelem vlastního uspokojení bez potřeby intimity a závazku vůči partnerovi. Projevují se sebestřednými, manipulativními a hostilními rysy sexuálního chování. V případě potřeby nemají problém s klamáním partnera.

4.2 Vztahy a neklinický narcismus

Campbell, Finkel a Foster (2002) si položili velice zajímavou otázku v článku *Does Self-Love Lead to Love Others?* Neboli vede láska k sobě k lásce k ostatním? Popisují trend ve společnosti, kdy se říká, že aby člověk někoho mohl milovat, musí nejdříve mít

rád sám sebe. Upozorňují však na fakt, že když se jedná o sebelásku v intencích mytologického Narkissose, tak tím vztah spíše trpí a může to i bránit jeho navázání. Ve svém výzkumu se rozhodli propojit narcismus, sebeúctu a výběr vztahu dle teorie Lee, protože způsob jakým a jaké navazují jedinci s narcistickými rysy partnerské vztahy, vidí jako seberegulační strategii, přičemž interpersonální vztahy využívají k posilování vlastní sebeúcty. Díky partnerovi si mohou užít pocit dominance, výjimečnosti, potvrzovat či zvyšovat svůj status a naplňovat sexuální potřeby. Ve vztahu pocíťují méně závazku, flirtují s jinými lidmi.

Campbell, Finkel a Foster (2002) dodávají, že narcisté zpozorní, když jejich vztah začíná nabývat na intimitě či emoční blízkosti a v momentě, když už by to neměli pod kontrolou, neváhají vztah ukončit a lehce navázat jiný, protože během toho předcházejícího už skrytě mapovali terén, což jim dodává pocitu síly a dominance ve vztahu. Z této charakteristiky je zřejmé s jakým postojem k lásce se narcismus pojí, a to Ludus, což potvrdila i studie autorů provedená na studentech Univerzity Severní Karolíny, za použití NPI a LAS. Dále zjistili, že ti, kteří byli ve vztahu s člověkem s narcistickými rysy, tak partnera popisovali jako pohrávajícího si, kontrolujícího a klamajícího tedy v intencích Ludus stylu, stejně se ve vztahu vidí i narcistický jedinec.

Výsledky této studie potvrzuje i výzkum Rohmann, Neumann, Herner a Bierhof (2012), kdy se jim ukázala spojitost mezi NPI a vlastní sebeúctou, dále pozitivní korelace s Ludus. Autoři článku se zajímali i o zranitelný narcismus, ten se jim ukázal jako přístupnější vztahům, lidé s vyšší mírou právě zranitelného narcismu měřeného NI-R (the Narcissism Inventory) volí vícero variant postojů k lásce, a to Mania, Ludus, Pragma a Agape. Jonason a Kavanagh (2010) při výzkumu vztahu Temné triády a LAS, propojují narcismus s Ludus a Pragma. Narcisté své partnery rozumem zvažují a mají sklon k sobeckému a na sebe zaměřenému chování.

Obrázek o narcistickém chápání lásky doplňuje studie Jonason, Li, Webster a Schmitt (2009). Ukázaly se tendence narcistů k vyhledávání krátkodobých vztahů i jejich navazování, také spojitost se sexuálním chováním i postoji. Což potvrzuje výzkum publikovaný v roce 2012 autory Jonason, Luevano a Adams, kdy míra narcismu pozitivně korelovala s preferencí sexu na jednu noc, vztahu založeného pouze na sexuálním uspokojení a přátelství s výhodami (neboli sexuálním uspokojení v rámci přátelství). Negativně pak narcismus koreloval s upřednostňováním vážného romantického vztahu.

Rauthman a Kolar (2013) porovnávali přitažlivost machiavelismu, psychopatie a narcismu, přičemž narcisté byli označováni za nejvíce přitažlivé. Autoři nabízí vysvětlení, že západní individualistická kultura může spatřovat prvky narcismu za žádoucí, a to zejména šarm, vedení a odvalu. Také to, že narcismus je nejméně rozeznatelný očima laické veřejnosti.

Shrneme-li poznatky o narcismu a vztazích, tak z předchozích teorií vyplývá, že lidé s narcistickými rysy osobnosti nepřekračují rámec vlastní sebelásky. Vztahy navazují často krátkodobé, založené na plnění sexuálních potřeb. Vzhledem k tomu, že se neradi dostávají do emoční blízkosti s druhou osobou či snad intimacy, není narcismus spojován s romantickým vztahem. Častěji mění partnery, jedním z možných důvodů je odchod od partnera v případě ohrožení jejich emoční blízkostí, další se nabízí jako výměna za vhodnější protějšek, který bude více naplňovat potřebu vysokého statutu a uznání. Konečně existuje i možnost, že je narcis opuštěn pro jeho zahleděnost do sebe, klamáním a potřebou kontroly.

EMPIRICKÁ ČÁST

5 Vymezení výzkumného problému a cílů práce

Tato práce se zabývá propojením neklinického narcismu a machiavelismu, a postojem k lásce, potažmo k partnerovi. *Výzkumný problém* zde představuje otázka, jak se lidé s rysy osobnostmi, které jsou nazývány temné, seznamují a chovají v párovém soužití. Machiavelismus i narcismus jsou rysy primárně upřednostňující jedince samotného. Machiavelista se snaží maximalizovat svůj užitek i na úkor ostatních a partnery využívá k naplňování svých potřeb. Narcistické osobě jde zas primárně o vlastní sebe-obraz a o potřebu ho neustále pozorovat a ostatní potřebuje k jeho potvrzení, partneři tedy naplňují potřebu sebeúcty, vysokého statusu a pozornosti vůbec. Postoje k partnerským vztahům se mohou různit od naprosté závislosti na partnerovi, přes přátelskou lásku, až k pohrávání si s protějškem někdy i protějšky. Ženy a muži přistupují k lásce odlišně a mají i jiné strategie, jak získat to, co chtějí. Na základně teoretické části této práce si lze všimnout, že jako pomyslná červená nit' spojuje námi zkoumané „temné“ rysy osobnosti i „temný“ postoj k lásce, Ludus.

Zajímá nás funkčnost samotné metody měření postojů k lásce LAS CZ. To, zda je vhodná pro použití na českou dospělou populaci i to, v jakém vztahu jsou jednotlivé subškály s již zmíněnými rysy osobnosti. Zároveň nás zajímá rozdíl mezi ženami a muži na jednotlivých subškálách.

Jak je uvedeno výše, machiavelisté se projevují manipulací se svým okolím s cílem maximalizovat svůj zisk na úkor ostatních, uspokojováním vlastních potřeb a preferencí spíše krátkodobé známosti (Jonason et al., 2009). Machiavelismus je zkoumaný z pohledu vysokých manažerských postů, v kombinaci s různými dimenzemi osobnosti či způsobu vytváření a udržení partnerského vztahu. Posledně jmenované je předmětem této studie pracující s dospělou populací. Přičemž předpokládáme pozitivní vztah mezi mírou machiavelismu a skóry na subškále Ludus, a také že muži budou skórovat na Mach-IV CZ více než ženy. Výzkumy pracující se škálou Mach-IV CZ jsou často prováděny na vysokoškolských studentech a mladých lidech (např. Jirmanová, 2013; Paulhus, & Williams, 2002; McHoskey, 2000) cílem této práce je mimo jiné i zjistit zda je tato metoda vhodná pro českou dospělou populaci ve věkovém rozmezí 35-55 let.

Dalším ze zkoumaných rysů osobnosti je neklinický narcismus. Člověk s vyšší mírou narcismu ve vztahu často rád dobývá, dokazuje si, naplňuje jen své potřeby. Hledá okamžité uspokojení, je pro něj důležitější status, nežli mezilidská blízkost, naopak není schopen intimity a empatie. Partnera potřebuje k zvýšení sebeúcty, statusu, uspokojení potřeb. Zároveň má sklon k častějšímu střídání partnerů, k čemuž jim dopomáhá společenskost, jistý šarm a extroverze. Na základě dosavadní teorie předpokládáme, že ti, kteří budou mít vyšší míru narcismu, budou inklinovat k stylu lásky Ludus a naopak se nebudou vyznačovat stylem Mania, pro předpokládanou nižší sebeúctu lidí preferujících tento styl (Bartoš, 2009; Campbell, Finkel, & Foster, 2002; Hendrick, & Hendrick, 1986; Paulhus, 1998; Paulhus, & John 1998). Dalším cílem je zjistit rozdíly mezi ženami a muži, přičemž na základě dostupných výzkumů předpokládáme vyšší skórování mužů na NPI 16 (Grijalva et al., 2014). I u této metody nás zajímá, zda je vhodná pro dospělou populaci od 35-55 let.

Hlavní cíle výzkumu jsme stanovili na základě teorie a výzkumných problémů. Cílem je zaobírat se partnerskými styly u dospělých osob v České republice, popsat jejich korelace s dimenzemi osobnosti a poukázat na rozdíly mezi ženami a muži. Tyto cíle jsou pak konkrétně rozepsány níže do výzkumných hypotéz.

5.1 Výzkumné hypotézy

Zmíněné cíle jsou konkrétně rozepsány v následujících hypotézách.

Hypotézy:

- ❖ **Hypotéza H1:** Existuje statisticky významná *pozitivní* korelace mezi skóry škál Mach-IV CZ a Ludus.
- ❖ **Hypotéza H2:** Existuje statisticky významná *pozitivní* korelace mezi skóry škál Mach-IV CZ a Eros.
- ❖ **Hypotéza H3:** Průměr naměřeného skóre u mužů na škále Mach-IV CZ je statisticky významně vyšší než u žen.
- ❖ **Hypotéza H4:** Existuje statisticky významná *pozitivní* korelace mezi skóry škál NPI 16 a Ludus.
- ❖ **Hypotéza H5:** Existuje statisticky významná *negativní* korelace mezi skóry škál NPI 16 a Mania.

- ❖ **Hypotéza H6:** Průměr naměřeného skóre u mužů na škále NPI 16 je statisticky významně vyšší než u žen.
- ❖ **Hypotéza H7:** Průměr naměřeného skóre u mužů na subškále Ludus je statisticky významně vyšší než u žen.

6 Popis zvoleného metodologického rámce a metod

6.1 Zvolený typ výzkumu

Na základě formulovaných cílů jsme zvolili kvantitativní design, ten na úrovni predikce využívá statistické testování. Pracovali jsme se třemi nestandardizovanými sebeposuzujícími dotazníky. Výhodou sebeposuzující metody je snadná administrace, přístupnost a naopak mezi negativa patří možné odpovídání dle sociální žádoucnosti. V našem případě se tato tendence mohla vyskytnout více, protože pracujeme s negativními aspekty osobnosti. Tomu jsme se snažili zabránit tím, že výzkum probíhal online, tudíž byla zajištěna vyšší anonymita. V případě této práce se pracovalo s proměnnými: výsledné skóre na škále Mach-IV CZ (míra machiavelismu), výsledné skóre na škále NPI 16 (míra narcismu), výsledné skóre na subškálách LAS CZ, pohlaví.

6.2 Metody získávání dat

Zvolili jsme *online dotazník*, vidíme v tomto způsobu sběru dat několik výhod. V první řadě dostupnost. Ke sběru dat byla použita pravděpodobnostní strategie výběru vzorku samosběr. Na sociální síti byla vyvěšena žádost o vyplnění a sdílení testové baterie určené právě lidem mezi 35-55 let, dále byly rozesílány emaily s žádostí o vyplnění a další sdílení. Byl vytvořen online dotazník za pomoci Google Disk, konkrétně Google formuláře. Internetová adresa byla vyvěšena na sociální síti a rozesílán pomocí emailů. (Ježek, Vaculík, & Wortner, 2006). Po otevření dotazníku bylo na prvním místě mé stručné představení, informace o účelu, rozsahu a zaručení anonymity vyplňování testové baterie. Další z výhod je, že lze nastavit povinné položky, odpadá tak problém papírových dotazníků, kdy je určitá mortalita zaviněná přehlédnutím položek. Zde se musí vyplnit všechny, jinak výsledky nelze odeslat. Odeslané výsledky jsou automaticky zaznamenávány do tabulky i v tom vidíme nespornou výhodu. Další plus je v zaručené anonymitě. Data se sbírala pouze pod číselným označením dotazníků. Jednalo se o tři nestandardizované dotazníky. Respondenti napsali, zda jsou muž či žena, zaznamenali svůj věk a následně se vyjadřovali k jednotlivým položkám zaškrtnutím odpovědi, která nejvíce vystihuje míru jejich souhlasu/nesouhlasu s daným výrokiem na pětibodové Likertově škále u LAS CZ a u Mach-IV. U NPI 16 si vybírali vždy jeden ze dvou výroků a to ten, který je více vystihuje. K měření rysů osobnosti a postojů k lásce byly využity metody přeložené do českého jazyka v roce 2013 (Pechová, & Dostál; Jirmanová), jsou tedy stále poměrně

nové v českých zemích, a proto bychom touto prací rádi přispěli k jejich širšímu povědomí, k odhalení možných nedostatků, ale i k pochopení toho, proč se lidé s určitými osobnostními rysy vztahují k milostnému vztahu určitým způsobem.

6.2.1 LAS CZ

Jednou ze tří částí testové baterie byla Love Attitudes Scale CZ (LAS CZ). Originál vytvořili Hendrick a Hendrick (1986). Jedná se o volně šiřitelnou metodu, autoři ji publikovali s výslovným souhlasem, že může být využívána pro výzkumné účely (Corcoran, & Fischer, 2013). Metoda byla v dalších letech využívána k výzkumným účelům (např. Montgomery, & Sorell, 1997; Campbell, Foster, & Finkel, 2002; Jonason, & Kavangh, 2010). V roce 2013 (Jirmanová) byla provedena syntéza tří překladů. Nejprve byla originální verze přeložena do češtiny třemi nezávislými překlady. Tyto překlady byly následně porovnávány a všechny odlišnosti mezi překlady byly diskutovány nejen s ohledem na jejich věrnost originální verzi, ale i s přihlédnutím ke srozumitelnosti v českém jazyce. Následně byla provedena pilotní studie pro zjištění validity po přetvoření do české verze ($n=56$; Eros $\alpha=0,77$; Ludus $\alpha=0,65$; Storge $\alpha=0,67$; Pragma $\alpha=0,78$; Mania $\alpha=0,80$ a Agape $\alpha=0,77$). Poté byla tato metoda využita v online výzkumu pomocí Google Disk, konkrétně Google formuláře. Kde se u vysokoškolských studentů hledal vztah mezi mírou machiavelismu a skórováním na jednotlivých subškálách LAS CZ ($n=170$; Eros $\alpha=0,704$; Ludus $\alpha=0,733$; Storge $\alpha=0,573$; Pragma $\alpha=0,767$; Mania $\alpha=0,713$ a Agape $\alpha=0,796$). Tuto metodu jsme ve stejné formě využili i v této studii. Škála byla uvedena instrukcí: *„Dotazník čítá 42 otázek. Přečtěte si prosím pečlivě každé tvrzení a zvažte, do jaké míry Vás vystihuje. Hodnocení proveďte na pětibodové škále. Některé z položek se vztahují ke konkrétnímu milostnému vztahu, zatímco jiné odkazují na všeobecné postoje a přesvědčení týkající se lásky. Při vyplňování položek vztahujících se ke konkrétnímu vztahu, mějte prosím na mysli svého nynějšího partnera/ partnerku. Pokud v současné době nejste ve vztahu, posuzujte to podle Vašeho posledního. Pakliže jste neměli zatím žádný milostný vztah, posuzujte daná tvrzení podle toho, jak byste je nejpravděpodobněji posuzovali, pokud byste nějaký měli.“*

Probandi odpovídali na pětibodové Likertově škále do jaké míry je každá z položek vystihuje: 1) *naprosto souhlasím*, 2) *spíše souhlasím*, 3) *nemám názor*, 4) *spíše nesouhlasím*, 5) *naprosto nesouhlasím*. Pro příklad uvedu jeden výrok z každé subškály:

- ❖ *Můj/moje partner/ka a já se vzájemně přitahujeme již od první chvíle našeho setkání.*
- ❖ *Někdy udržuji dva vztahy současně, aniž by o nich partneři věděli.*
- ❖ *Láska je ve skutečnosti hluboké přátelství, žádná tajemná emoce.*
- ❖ *Než se někomu oddám, zvažuji, čím se v životě stane.*
- ❖ *Pokud mě můj/moje partner/ka chvíli ignoruje, dělám různé hlouposti, abych získal/a zpět jeho/její pozornost.*
- ❖ *Raději budu trpět já, než aby trpěl/a můj/moje partner/ka.*

6.2.2 Mach-IV CZ

Christie a Geis (1970) vytvořili dotazník Mach-IV, jeho vznik jsme nastínili ve druhé kapitole. Metoda byla autory publikována v plné verzi s povolením k výzkumnému užití. Přes jeho určité nedostatky v podobě problematiky odpovídání dle sociální žádoucnosti jsme se rozhodli ho ve výzkumu také použít. V roce 2013 byl dotazník převeden do češtiny (Jirmanová, 2013). Zdroj byl v angličtině, takže byla provedena syntéza tří překladů originálního dotazníku. Vznikl tedy Mach-IV CZ, který obsahuje dvacet položek. Aby bylo zajištěno, že překlad nenarušil vnitřní konzistenci a validitu dotazníku, byla provedena pilotní studie na studentech psychologie ($n=120$; $\alpha=0,71$). Následně byla tato metoda využita v online výzkumu pomocí Google Disk, konkrétně Google formuláře. Kde, jak už bylo zmíněno výše, se u vysokoškolských studentů hledal vztah mezi mírou machiavelismu a skórováním na jednotlivých subškálách LAS CZ ($n=170$; $\alpha=0,73$). I tuto metodu jsme ve stejné formě využili v tomto výzkumu. Dotazník byl uveden následující instrukcí. „Dotazník čítá 20 otázek. Přečtěte si prosím pečlivě každé tvrzení a zvažte, do jaké míry Vás vystihuje. Hodnocení proved'te na pětibodové škále“.

Příklad pár výroků českého překladu:

- ❖ *Nikdy nikomu neříkej pravý důvod svého počínání, pokud ti to nepřinese užitek.*
- ❖ *Nejlepší cesta k ovládnutí lidí je říkat jim, co chtějí slyšet.*
- ❖ *Člověk může jednat pouze, je-li si jistý, že je to mravně oprávněné.*
- ❖ *Většina lidí je ve své podstatě dobrá a laskavá.*
- ❖ *Nejbezpečnější je předpokládat, že všichni lidé mají v sobě zlo, kterému dají průchod, když dostanou šanci.*
- ❖ *S poctivostí nejdál dojdeš.*

6.2.3 NPI 16

Do třetice byla použita česká verze NPI 16. S neklinickým narcismem a jeho měřením na právě neklinické populaci přichází v roce 1979 Raskin a Hall, o necelých deset let později vychází v roce 1988 článek Raskina a Terryho představující aktualizovanou 40 ti položkovou verzi Narcissistic Personality Inventory (NPI). Jedná se o výzkumnou metodu, jejichž volné šíření bylo výslovně povoleno autory metody. Jednotlivé položky sestávají z páru alternativních tvrzení, z nichž musí respondent vybrat to, které jej lépe charakterizuje. Tato metoda byla hojně využívána i obměňována, vzorem pro českou verzi se pak stala NPI 16 (Ames, Rose, & Anderson, 2006). V roce 2013 převedli Pechová a Dostál tuto metodu do češtiny a následně provedli výzkum na 191 vysokoškolských studentech. Vnitřní konzistence byla uspokojivá ($\alpha = 0,75$) a metodu jsme se rozhodli využít i v této studii. Také se ukázal rozdíl mezi ženami a muži, přičemž u mužů byla naměřena vyšší míra narcismu ($t = -3,99$; $p < 0,001$; Cohenovo $d = 0,65$). Pro ilustraci následuje ukázka jedné z položek metody.

❖ A. Někdy mě uvádí do rozpaků, když mi lidé lichotí.

B. Vím, že jsem dobrý/á, protože mi to všichni neustále říkají.

6.3 Metody zpracování a analýzy dat

Data se díky své online podobě průběžně zaznamenávala do tabulky. Proběhl přepis označení probanda muž a žena na 0 a 1. Dle Ferjenčíka (2000) čísla neoznačují množství, míru, intenzitu či pořadí. Jedná se o nálepky, které jsou v metodologickém jazyce označovány jako *nominální úroveň*. Slovní ohodnocení na Likertově škále bylo převedeno na čísla, přičemž byla jednotlivým položkám přiřazena následovná čísla: *1 = naprosto souhlasím, 2 = spíše souhlasím, 3 = nemám názor, 4 = spíše nesouhlasím, 5 = naprosto nesouhlasím*. U reverzních položek se při přepisu dat přiřadila čísla opačná. Tedy např. číslo 1 bylo zaměněno za 5, jediné číslo 3 zůstalo stejné. Pracovalo se s metrickými údaji.

Následně byla provedena statistická analýza. Zjišťovalo se *Cronbachovo α* metod. Nejprve pro všechny probandy dohromady, pak pro muže a ženy zvlášť. U LAS CZ se zjišťovalo Cronbachovo α pro každou subškálu zvlášť. Zjišťovala se tak síla jednotlivých položek. Vzhledem k tomu, že u Mach-IV CZ nabylo Cronbachovo α neuspokojivých hodnot ($\alpha = -0,03$), tak nemohla být ve výzkumu dále použita. K tomuto poznatku se

vyjádříme níže v diskusi. Následně byla zjišťována korelace mezi mírou narcismu a jednotlivými subškálami LAS CZ pro všechny probandy dohromady, následně pro muže a ženy zvlášť. Ferjenčík (2006) popisuje korelační koeficient (r) jako nástroj k zjišťování míry těsnosti vztahu. Jedná se o číslo nabývající hodnotu mezi 1 a -1 a vyjadřující poměr kovariance, tedy společného kolísání obou proměnných k součinu standardních měř kolísání každé z proměnných zvlášť. Přičemž, kde není společné kolísání, nabývá korelační koeficient hodnotu nula, kde je maximální společné kolísání, tak dosahuje korelační koeficient hodnoty 1. Při nepřímé úměře může být negativní korelace, pak se např. může $r = -0,7$. V této práci se pracovalo s **Pearsonovým korelačním koeficientem**. Reiterová (2009) udává, že právě tento koeficient můžeme použít k popsání stupně závislosti mezi proměnnými, jestliže máme k dispozici metrické údaje, které splňují podmínku normality rozložení dat, což bylo v našem případě splněno. Označuje se **r** a nabývá hodnot v rozmezí mezi -1 a 1. Dále byl zjišťován průměr a směrodatná odchylka naměřených výsledků na NPI 16 u mužů a u žen a průměr a směrodatná odchylka naměřených výsledků u mužů a u žen na jednotlivých subškálách LAS CZ. Hendl (2006) udává, že průměr slouží k výpočtu centrální tendence a je definován součet všech naměřených údajů vydělený jejich počtem. Dále se pracovalo s **Leveneovým testem** určeným k testování shody rozptýlů, **t -testem** používaným k měření významnosti rozdílu dvou průměrů a **Cohenovým d** , které poukazuje na rozdíl mezi soubory ve směrodatných odchylkách (Reiterová, 2009). Statistické ověření hypotéz proběhlo za pomoci počítačového programu **SPSS verze 21**.

6.4 Etika výzkumu

Hendl (2006) podotýká, že etika je významnou součástí našeho života. Na důrazu nabývá všude tam, kde se pracuje s lidmi. Základním pochybením je využívat jedince bez jeho svolení a vědomí. Pochopitelně i nucení jedince do spolupráce. Dále Hendl (2006) zmiňuje zamlčování informací o pravém účelu výzkumu, chování směřující k narušení důstojnosti probanda, vystavení jedince duševnímu či fyzickému stresu či narušování jedincova soukromí a porušování jeho práv.

Ve výzkumu jsme zajistili **anonymitu** tím, že jsme nepožadovali žádná personální data (kromě věku). Výsledky byly automaticky zaznamenány do tabulky pod číselným kódem, nemohly být tedy ani zpětně k nikomu přiřazeny. **Informovanost** probandů jsme zajistili průvodním textem začínajícím stručným představením, dále následovalo vysvětlení

záměru práce, upozornění na anonymitu výsledných dat i na přibližnou dobu jejich vyplňování. Vyplnění dotazníku bylo *dobrovolné*. Na konci byla jako *odměna* za vyplnění nabídnuta možnost kontaktovat autora na email pro získání informací ohledně výsledků či doplňkových informací.

7 Výzkumný soubor

Tato práce se zaměřuje na rysy osobnosti u dospělé české populace. Vzhledem k tomu, že dosavadní práce s použitými českými metodami byly prováděny na populaci vysokoškolských studentů (Jirmanová, 2013; Pechová, & Dostál, 2013), jsme se rozhodli pro zjištění vhodnosti metod i pro dospělou populaci, konkrétně střední dospělý věk od 35 do 55 let. Toto věkové rozmezí jsme vybrali na základě teorie osmi věků člověka podle Eriksona (2002), přičemž my pracujeme se sedmým z nich. Rozhodli jsme tak, protože jeho teorii zmiňujeme i v teoretické části a protože se nám zdá jako vhodný rámec pro práci, která pojednává o vztazích mezi lidmi.

Ke sběru dat byla použita pravděpodobnostní strategie výběru vzorku samovýběr (Ježek, Vaculík, & Wortner, 2012). Na sociální síť byla vyvěšena žádost o vyplnění a sdílení testové baterie určené právě lidem mezi 35-55 let, dále byly rozesílány emaily s žádostí o vyplnění a další sdílení. Výzkumu se účastnilo 103 probandů, dva byli vyřazeni pro nízký věk, statisticky se tedy pracovalo s $n=101$ z toho bylo 74 žen a 27 mužů. Věkový průměr je 44,3 let.

8 Výsledky

8.1 Deskriptivní statistika

V první řadě bylo důležité zjistit vnitřní konzistenci dotazníků. Jako statisticky neuspokojivý se ukázal výsledek Cronbachova α u škály **Mach-IV CZ**, a to $\alpha = -0,032$. S touto metodou jsme proto dále nemohli pracovat, možné důvody, proč tato situace nastala, uvádíme níže v diskuzi. U **NPI 16** byla naměřena hodnota $\alpha = 0,687$. Jednotlivé subškály LAS CZ nabyly taktéž vcelku uspokojivé hodnoty: **Eros** $\alpha = 0,846$, **Ludus** $\alpha = 0,803$, **Storge** $\alpha = 0,641$, **Pragma** $\alpha = 0,786$, **Mania** $\alpha = 0,686$, **Agape** $\alpha = 0,830$. Jednotlivé výsledky jsou pro přesnost uvedeny v tabulkách.

Tabulka č. 1: Vnitřní konzistence

Mach-IV CZ

Mach-IV CZ	
Cronbachovo alfa	Počet položek
-,032	20

Tabulka č. 2: Škála Mach-IV CZ

Průměr	Variance	Směrodatná odchylka	Počet položek
60,149	24,928	4,9928	20

Tabulka č. 3: Vnitřní konzistence

NPI 16

NPI 16	
Cronbachovo alfa	Počet položek
,687	16

Tabulka č. 4: Vnitřní konzistence LAS CZ

	Cronbachovo alfa	Počet položek
Eros	,846	7
Ludus	,803	7
Storge	,641	7
Pragma	,786	7
Mania	,686	7
Agape	,830	7

Následují výsledky, které jsou už přímo vztažené ke stanoveným *hypotézám*. Vzhledem k výsledkům Cronbachova alfa u Mach-IV, viz výše, jsme se škálou dále statisticky nepracovali, *hypotézy H1 až H3 se nám tedy nepotvrdily*. Dále jsme zkoumali *korelace míry neklinického narcismu a výsledků na jednotlivých subškálách LAS CZ*. **Statisticky významně koreluje pozitivně NPI 16 s Ludus (r= 0,279; p= < 0,01)**. Dále se prokázalo, že **NPI 16 statisticky významně koreluje negativně s Mania (r= -0,244; p< 0,05)**. Pro muže a ženy zvlášť se jako statisticky významná ukázala negativní korelace NPI 16 s Mania u mužů (r= -385; p< 0,05) a pozitivní korelace NPI 16 s Ludus u žen (r= 320; p< 0,01).

Tabulka č. 5: Korelace míry narcismu a skóre na jednotlivých subškálách LAS CZ

		NPI	Eros	Ludus	Storge	Pragma	Mania	Agape
NPI	r		0,078	0,279	-0,081	0,051	-0,244	-0,128
	p		0,441	0,005	0,423	0,610	0,14	0,201
Eros	r	0,078		0,138	0,056	0,071	-0,116	-0,460
	p	0,441		0,169	0,580	0,483	0,249	0,000
Ludus	r	0,279**	0,138		-0,089	-0,228	0,043	0,270
	p	0,005	0,169		0,377	0,022	0,670	0,006
Storge	r	-0,081	0,056	-0,089		-0,084	0,115	0,107
	p	0,423	0,580	0,377		0,403	0,251	0,287
Pragma	r	0,051	0,071	-0,228	-0,084		0,132	0,238
	p	0,610	0,483	0,022	0,403		0,187	0,017
Mania	r	-0,244*	-0,116	0,043	0,115	0,132		-0,328
	p	0,014	0,249	0,670	0,251	0,187		0,001
Agape	r	-0,128	-0,460	0,270	0,107	0,238	-0,328	
	p	0,201	0,000	0,006	0,287	0,017	0,001	

N=101; *p < 0,05; ** p< 0,01

Rozdíl mezi ženami a muži se **neprokázal** na **škále NPI 16** ($t_{99}=0,30$; $p= 0,77$; **Cohenovo $d= 0,07$**). **Neprokázal** se ani rozdíl mezi ženami a muži na subškále **Ludus** ($t_{99}= 1,11$; $p= 0,27$; **Cohenovo $d= 0,25$**) Mezi ženami a muži **byly zjištěny rozdíly na subškále Pragma** ($t_{99}= -2,01$; $< 0,05$; **Cohenovo $d= 0,45$**), přičemž více skórovaly **ženy** a na **subškále Agape** ($t_{99}=-2,70$; $<0,01$; **Cohenovo $d= 0,61$**), přičemž zde více skórovali **muži**. Pro přehlednost přikládáme tabulku s výsledky.

Tabulka č. 6: Rozdíly odpovědí u mužů a žen

škála	průměr		sm. odch.		Leveneův test		t-test			d
	muži	ženy	muži	ženy	F	p	t	df	p	
NPI	3,56	3,38	2,64	2,68	0,17	0,68	0,30	99	0,77	0,07
Eros	44,30	43,04	3,95	5,05	0,52	0,47	1,17	99	0,25	0,26
Ludus	35,22	34,24	4,52	3,70	0,42	0,52	1,11	99	0,27	0,25
Storge	39,22	39,39	4,01	4,35	0,36	0,55	-0,18	99	0,86	- 0,04
Pragma	36,11	38,11	4,78	4,28	0,08	0,78	-2,01	99	< 0,05	- 0,45
Mania	39,00	38,85	4,59	4,13	0,42	0,52	0,16	99	0,88	0,03
Agape	45,33	43,03	3,32	3,96	2,04	0,16	2,70	99	< 0,01	0,61

Vysvětlivky: F= Fstatistika; p=hodnota významnosti; t= testové kritérium; df=počet stupňů volnosti; d= Cohenovo d

8.2 Výsledky testování platnosti hypotéz

Hypotéza H1: Existuje statisticky významná *pozitivní* korelace mezi skóry škál Mach-IV CZ a Ludus;

Hypotéza H2: Existuje statisticky významná *pozitivní* korelace mezi skóry škál Mach-IV CZ a Eros;

Hypotéza H3: Průměr naměřeného skóre u mužů na škále Mach-IV CZ je statisticky významně *vyšší* než u žen.

Vzhledem k statistickým výsledkům na škále Mach-IV CZ jsme nemohli dále se škálou pracovat a proto **H1, H2 i H3 nepřijímáme**.

Hypotéza H4: Existuje statisticky významná *pozitivní* korelace mezi skóry škál NPI 16 a Ludus.

Výsledky potvrdily pozitivní korelaci ($r= 0,279$; $p< 0,01$), proto tuto hypotézu *přijímáme*.

Hypotéza H5: Existuje statisticky významná *negativní* korelace mezi skóry škál NPI 16 a Mania.

Výsledky potvrdily negativní korelaci ($r= -0,244$; $p< 0,05$), proto tuto hypotézu *přijímáme*.

Hypotéza H6: Průměr naměřeného skóre u mužů na škále NPI 16 je statisticky významně vyšší než u žen.

Hodnoty průměru u mužů činí 3,56 a u žen 3,38 ($t_{99}=0,30$; $p= 0,77$; Cohenovo $d= 0,07$). Neprokázal se statisticky významný rozdíl mezi ženami a muži, a proto tuto hypotézu *zamítáme*.

Hypotéza H7: Průměr naměřeného skóre u mužů na subškále Ludus je statisticky významně vyšší než u žen.

Hodnoty průměru u mužů ční 35,22 a u žen 34,24 ($t_{99}= 1,11$; $p= 0,27$; Cohenovo $d= 0,25$). Neprokázal se statisticky významný rozdíl mezi ženami a muži, a proto tuto hypotézu *zamítáme*.

9 Diskuze

Tato diplomová práce propojuje dva rysy Temné triády se způsobem, jak se lidé vztahují k partnerovi. Machiavelismus a neklinický narcismus jsou pojmy spojené s manipulací a prospěchářstvím u prvně jmenovaného a sebeláskou a naplňováním vlastních potřeb u druhého. Cílem této práce bylo dát tyto rysy do spojitosti s výběrem jednoho ze šesti stylů lásky měřených nedávno do češtiny přeloženou metodou Love Attitudes Scale (LAS CZ). Dále jsme zkoumali o rozdíly mezi ženami a muži. V neposlední řadě jsme se zajímali o metody samotné a o jejich použitelnost na českou dospělou populaci. K tomuto účelu jsme sestavili testovou baterii skládající se z českých verzí Mach-IV k měření míry machiavelismu, NPI-16 k měření míry narcismu a LAS CZ a použili ji v online výzkumu.

Zaměřili jsme se na dospělou populaci ve věku od 35 do 55 let. Rozhodli jsme se tak kvůli tomu, že české verze dotazníků byly zatím vždy zkoumány na vysokoškolské populaci a my jsme chtěli touto prací rozšířit možnosti jejich využití. *Výzkumný soubor* čítal $n=101$ probandů, z toho 27 mužů a 74 žen, věkový průměr činil 44,3 let a byl vybrán metodou samovýběr. Ta má výhody v jednoduchosti použití, ale nezaručí nám reprezentativní vzorek populace. Jedním z důvodů naší volby bylo, že jsme si stanovili jako kritérium pro účast v našem výzkumu pouze věk. Výběr byl na základě dobrovolnosti účastníků splňujících námi stanovené věkové rozmezí. Jsme si vědomi, že jsme touto volbou nepřispěli k dosažení reprezentativního vzorku z celé dospělé populace.

Jedním z limitů této práce je nízký počet účastníků. Jedno z možných vysvětlení je, že dospělí lidé v našem souboru nejsou na rozdíl například od vysokoškolských studentů zvyklí na online vyplňování dotazníků za výzkumným účelem. Myslíme si, že studenti, na rozdíl od dospělé populace, bývají často v rámci studia každoročně žádáni na sociálních sítích k vyplňování a následnému sdílení dotazníků. Vzhledem k tomu, že Facebook (FB) byl založen roku 2004, tak tuto možnost lidé starší 35 let během svých studií víceméně neměli a nejsou na sdílení studijních a výzkumných informací natolik zvyklí. Příště by byla vhodnější buď verze tužka-papír, nebo lepší propagace výzkumu právě s vědomím menší spontánnosti sběru dat. Přesto si myslíme, že sto jedna probandů s věkovým průměrem 44,3 let je dostačující počet. Další limitou však je nerovnoměrné rozložení počtu žen a mužů. Příště by bylo také vhodné ošetřit rodinný stav a vzdělání účastníků výzkumu. Zde jsme se zaměřili jen na věk, pohlaví a skóry v jednotlivých dotaznících. Další proměnné by

prohloubily výzkum i pravděpodobně zodpověděly otázky, které nás napadají u výsledků této práce.

Sběr dat probíhal online, přičemž na sociální síť (FB, email) byla vyvěšena testová baterie vytvořená pomocí Google Disk, konkrétně Google formulář s žádostí o její vyplnění a sdílení. Tuto metodu jsme zvolili, protože je zde zaručena anonymita probandů i nulová možnost přehlédnutí nějaké položky, je také zamezeno chybě při přepisu dat, protože se automaticky zaznamenávají do tabulky. Dalším z důvodu byla návaznost na předchozí postupovou práci z roku 2013, kdy probíhal online výzkum na studentech, a my jsme chtěli zachovat jednotnost administrace metod pro možné komparace výsledků v budoucnosti. Přesto bychom v budoucnu zvážili použití této metody sběru dat vzhledem k zvolené cílové populaci.

Testovou baterii jsme sestavili ze tří sebeposuzujících dotazníků, jejichž originální anglické verze jsou autory povoleny k volnému šíření. V roce 2013 proběhl překlad do češtiny a následně byly použity ve výzkumu, jak je popsáno výše v kapitole 6. Tyto metody jsme použili v návaznosti na postupovou práci z roku 2013, kdy jsme pracovali s Mach-IV ($\alpha=0,733$) a s LAS CZ (Eros $\alpha=0,704$; Ludus $\alpha=0,733$; Storge $\alpha=0,573$; Pragma $\alpha=0,767$; Mania $\alpha=0,713$; Agape $\alpha=0,796$). Doplnkem se stala škála NPI-16, jejíž česká verze byla testována Pechovou a Dostálem také 2013 ($\alpha=0,75$). Metody byly ve všech třech případech testovány na vysokoškolských studentech. Metody jsme vybrali na základě námi zpracované teorie. Zkrácenou verzi NPI 16 jsme použili, protože testová baterie se skládá ze tří metod a nechtěli jsme respondenty zahltit velkým množstvím položek. Dále jsme zvolili tyto sebeposuzující dotazníky, protože jsme chtěli pokračovat v jejich výzkumu na české populaci.

Zde bychom se rádi pozastavili nad **vnitřní konzistencí** metod v našem nynějším výzkumu diplomové práce. NPI-16 i jednotlivé subškály LAS CZ nabyly statisticky uspokojivých hodnot (NPI-16 $\alpha=0,687$; Eros $\alpha=0,846$, Ludus $\alpha=0,803$, Storge $\alpha=0,641$, Pragma $\alpha=0,786$, Mania $\alpha=0,686$, Agape $\alpha=0,830$), jejich použití je tedy vhodné i na dospělé populaci.

Problém nastal u třetí metody. Cronbachovo alfa u škály Mach-IV nabylo velice neuspokojivých hodnot $\alpha=-0,032$, tudíž jsme s metodou dál nemohli statisticky pracovat. Nabízelo by se vysvětlení chybou ve statistice, proto jsme znovu krok po kroku prošli manipulaci s daty od jejich kódování až po jejich konečné zpracování. Po pečlivém

zhlednutí dat, jsme došli k závěru, že zdrojem „chyby“ bylo pravděpodobně odpovídání probandů na jednotlivých položkách, můžeme si povšimnout tendence ke středovým hodnotám. Tento jev se dá vysvětlit například nejistou vhodností metody pro dospělé populaci. Na což upozornila v článku Moss (2005), kde se zabývá validitou Mach-IV. Ve své studii konstatuje, že byla prokázána nestabilita koeficientu vnitřní konzistence Cronbachovo alfa (0.59 - 0.88) a ideální je pro populaci studentů mezi 18-25 lety. Nás napadá, že problém může být i ve srozumitelnosti jednotlivých výroků. Bohužel jsme nezaznamenávali vzdělání probandů. Myslíme si totiž, že v našem vzorku mohlo být více lidí bez vysokoškolského vzdělání, kteří nemuseli porozumět některým položkám, a proto inklinovali k středovým hodnotám. Vliv může mít i povolání, které bychom příště také doporučili zaznamenat. Další z možností je problematika sociální desirability, kdy lidé odpovídali na základě sociální žádoucnosti a ne v souladu s vlastním postojem k výroku. V příštím výzkumu bychom doporučili zaznamenat více demografických údajů, popřípadě vyzkoušet českou verzi na dospělé populaci tváří v tvář s rozborem možných nejasností. Jinými slovy si myslíme, že by bylo vhodné metodu administrovat skupině dospělých lidí ideálně pracujících mimo humanitní obory a následně s nimi projít jednotlivé položky, a to zda jim rozumí či mají nejasnosti. Tím bychom mohli zjistit, zda je metoda srozumitelně přeložena i pro starší ne-vysokoškolské jedince.

Na základě problematické škály Mach-IV jsme dále s machiavelismem statisticky nepracovali a zamítli jsme *hypotézy* H1, H2 a H3, které se k němu vztahovali.

Co se týče dalších hypotéz, tak výsledky této práce potvrzují předpoklad, že míra narcismu se odráží i v partnerském vztahu. Konkrétně souvisí se stylem lásky Ludus. Což navazuje na předchozí výzkumy zabývající se touto problematikou (Campbell, Finkel, & Foster, 2002; Jonason, & Kavanagh, 2010). Není náhodou, že rys vyznačující se sebeláskou, zaujetím vlastními potřebami, nedostatkem empatie a potřeby intimity se pojí právě s postojem k lásce, který má obdobné charakteristiky. Tím, že se ukázala pozitivní korelace mezi narcismem a Ludus se podle našeho názoru potvrdila nejen jejich spojitost, ale přidává to i na větší výpovědní hodnotě obou metod. Výzkumy mimo jiné dávají narcismus do souvislosti s vyšší vlastní sebeúctou, což považují i za jeden z důvodů volby daného partnerského stylu, ale také jako důvod, proč neinklinuje k typu Mania. Tato studie potvrzuje i tento předpoklad, tudíž že Mania, která se pojí s nízkou sebeúctou jedince a s bouřlivým emočním vztahováním se k partnerovi, koreluje s mírou narcismu negativně (Campbell, Finkel, & Foster, 2002; Hendrick, & Hendrick, 1986). Jinak řečeno, kdo má

vysokou sebeúctu s dalšími charakteristickými rysy narcismu, nebude v lásce závislý a citově připoutaný k partnerovi a vztahu.

Další výsledky výzkumu nepotvrdily náš předpoklad na základě literatury o rozdílnosti míry narcismu mezi ženami a muži (Grijalva et al., 2014; Pechová, & Dostál, 2013), což může být dáno kulturní rozdílností oproti výzkumům z ciziny, tak i malým zastoupením mužů v našem výzkumném vzorku. Bude potřeba více výzkumů na dospělé populaci, k zjištění zda to byla chyba výběru vzorku či trend v Čechách. Bartoš v roce 2010 vydal článek o tvorbě jeho nové české škály k měření neklinického narcismu, kde se rozdíl mezi ženami a muži neukázal. Bartoš tento fakt připisuje tomu, že na jeho škálu nemá pohlaví vliv na rozdíl od ostatních, které měří převážně mužský narcismus. Respondenti v jeho výzkumu byli vybíráni metodou kvótního výběru (kraj, věk, pohlaví a vzdělání). V rámci reprezentativního výzkumu bylo dotazováno celkem 1081 respondentů. Bartoš tedy pracoval i s dospělou populací. Přičemž Pechová a Dostál (2013), jejichž verzi NPI-16 používáme i my, administrovali metodu na vysokoškolské populaci.

Rozdíl mezi pohlavím se ukázal na subškále Agape, kde významně více skórovali muži. Což koresponduje s výzkumem mj. Lin a Huddleston-Casas z roku 2005, kteří tento poznatek vysvětlují tak, že muži jsou více pečující k jedné osobě a to právě k partnerce, kdežto ženy bývají pečující více celkem vůči svému okolí. Rozdíl se ukázal i na subškále Pragma, kde skórovaly více ženy. Což odpovídá i prvotním měření autorů LAS (Hendrick, & Hendrick, 1986).

Jedním z *přínosů* této diplomové práce je podle našeho názoru rešerše anglických zdrojů týkajících se právě partnerských vztahů v kombinaci s „temnými“ rysy osobnosti a usnadnění tak přístupu k těmto informacím české odborné veřejnosti. Dále jsme použili metody nově na dospělé populaci a zjistili jejich vhodnost, u Mach-IV naopak otevřeli diskuzi, zda je metoda u nás v nynější podobě vhodná k užití mimo vysokoškolskou populaci. Metody NPI-16 i LAS CZ se ukázaly jako použitelné i pro dospělou populaci. Vhodné jsou jak pro výzkumné účely k zjišťování korelací s dalšími rysy osobnosti či výběru respondentů, tak si dokážeme představit i přesah jejich použití do poradenství, kdy by mohly načíhat debatu například o partnerských problémech. O tom, kde se představy partnerů rozcházejí, kde každý upřednostňuje něco jiného či k vlastnímu sebepoznání. Teorie o narcismu a machiavelismu zas může vést k pochopení určitých typů chování. Myslíme si, že v době Selfie (fotografický autoportrét) je možnost, že pojem narcismus

bude i nadále nabývat na intenzitě. Je samozřejmě otázkou v jaké formě a jak bude měřitelný dosavadními metodami. Jak bylo řečeno na začátku první kapitoly, člověk je bytost závislá na vztazích. Proto bychom i v budoucnu doporučili prozkoumávat toto pole. Nabízí se výzkumná práce s páry, kde by se mohlo zjišťovat, jaké postoje k lásce k sobě inklinují, jaká je například spokojenost s bytím ve vztahu s narcisem či jak je spokojený člověk s narcistickými či machiavelistickými rysy se svým protějškem.

10 Závěr

Cílem této práce bylo potvrdit, že existuje vztah mezi mírou machiavelismu, mírou neklinického narcismu a skórováním na jednotlivých subškálách Love Attitudes Scale CZ. Dále, že existuje rozdíl mezi ženami a muži napříč všemi použitými metodami. Přičemž jsme předpokládali, že se lidé s machiavelistickými a narcistickými rysy osobnosti budou klonit k „temnému“ stylu lásky, ludus. Online výzkumu se účastnilo 101 probandů, z toho 27 mužů a 74 žen ve věkovém rozpětí od 35 do 55 let (průměrný věk 44,3 let).

Vnitřní konzistence metod se počítala pomocí Cronbachovo α . Za pomoci Pearsonova korelačního koeficientu se vypočítal stupeň závislosti mezi jednotlivými škálami. Vypočítáním průměru, směrodatné odchylky, Leveneova testu, t-testu a Cohenova d se zjišťovaly rozdíly mezi ženami a muži.

Na základě naměřených výsledků uvádíme následující závěry:

- ❖ Lidé s vyšší mírou neklinického narcismu spíše volí styl lásky Ludus a naopak nepreferují styl Mania.
- ❖ V míře narcismu měřeného NPI 16 se neprokázal rozdíl mezi ženami a muži.
- ❖ Muži výše skórují na subškále Agape, ženy na škále Pragma.
- ❖ Škála Mach-IV nabyla statisticky neuspokojivých výsledků, a proto s ní nebylo dále počítáno.

Souhrn

Tato diplomová práce vznikla za účelem bližšího prozkoumání toho, jak „temné“ rysy osobnosti působí na partnerské vztahy mezi lidmi. Konkrétně se zde zaobíráme narcismem a machiavelismem. Cílem je zjistit, jaké vztahy navazují lidé s naměřenou vyšší mírou těchto rysů a také, jaké jsou, pokud jsou, rozdíly mezi ženami a muži.

Práce je koncipována do dvou oddílů. Skládá se z teoretické části, kde jsme provedli rešerši české a zahraniční literatury k vytvoření teoretického rámce. Druhá část je věnována kvantitativnímu výzkumu, který byl proveden na dospělé populaci v České republice a prezentaci výsledků k němu vztaženým.

V první kapitole se zabýváme partnerskými vztahy. Právě vztahy a postoje k nim tvoří jednu ze tří hlavních oblastí naší práce. Nejprve se věnujeme krátce obecnému pozadí tohoto fenoménu. Pak představujeme stěžejní teorii popisující šest postojů k lásce podle knihy *Colors of Love* od J. A. Lee (1973). Mezi oněch šest postojů se řadí Eros, Ludus, Agape, Mania, Storge a Pragma. Popisují varianty možných vztahů. Od těch, co vznikli na přátelské bázi, přes zoufalé vztahování se k partnerovi až k pohrávajícím si vztahu založeném jen na plnění vlastních potřeb. Teorii věnujeme větší pozornost, protože na jejím základě byla vytvořena škála měření postojů k lásce *Love Attitudes Scale (LAS)*, její českou verzi používáme ve výzkumu. Na jednotlivé subškály pak odkazujeme v průběhu celé práce, proto jim je věnován dostatečný prostor, stejně jako vzniku škály. Kapitulu pak uzavírají teorie k LAS vztažené. Zajímá nás vliv věku, a rozdíly mezi ženami a muži.

Druhá kapitola je věnována machiavelismu. Na úvod popisujeme vznik tohoto konstruktů, zasazujeme ho do historického kontextu samotného Machiavelliho, podle kterého je pojmenován. Pak se věnujeme vzniku škály *Mach-IV*, kdy autoři Christie a Geis (1970) provedli důkladnou rešerši literatury, na jejímž základě stanovili charakteristické rysy nově vzniklého pojmu machiavelismus, mezi něž patří manipulace a maximalizování vlastních zisků na úkor ostatních. Po vymezení pojmu i metody k jeho měření určené pro běžnou populaci se věnujeme teoriím, které považujeme za vhodné k pochopení machiavelismu. Jako první zmiňujeme konstrukt *Temná triáda* (Paulhus, & Williams, 2002), jelikož pracuje komplexně spolu s neklinickou psychopatií s námi vybranými „temnými“ rysy osobnosti a tvoří tak nedílnou součást teoretického pozadí této studie. Navazujeme spojením machiavelistických rysů s dalšími dimenzemi, poodhalujeme možný

evoluční podklad. Kapitulu uzavíráme teoriemi a výzkumy pracujícími s machiavelismem a rozdíly mezi pohlavím.

Třetí kapitola se zabývá rysem charakterizovaným sebeláskou, velikášstvím a potřebou uznání. Jedná se o narcismus, tedy poslední komponentu našeho výzkumu. Narcismus má na rozdíl od předchozích dvou pojmů dalekosáhlou historii. Název je odvozen od bájného Narkissose, který se proměnil v narcise, protože miloval jen sebe. Historií i transformací klinické podoby poruchy osobnosti na neklinickou variantu narcismu, jakožto rysu osobnosti, se zabýváme v první podkapitole. Zmíněny jsou přední osobnosti, které se zasadili o rozšíření povědomí o tomto pojmu. Stěžejní je další část, kde představujeme vznik neklinického narcismu, na jehož počátku stojí sestavení škály Narcissistic Personality Inventory (NPI; Raskin, & Hall, 1979), ta vychází z definice narcistické poruchy osobnosti popsané Americkou psychiatrickou asociací v DSM-III (1980), ale je určena běžné populaci, její kratší verzi NPI-16 převedenou do češtiny používáme ve výzkumu i my. Pro ucelenou představu o jedinci s vyšší mírou narcismu následuje část věnovaná právě charakteristikám získaným z dosud provedených studií a výzkumů. Zabýváme se tím, jak působí na okolí, zda má sklony k agresi, jak vypadá jeho zranitelná podoba či jeho dosavadní výzkum na české populaci. V neposlední řadě představujeme rozsáhlou meta-analýzu rešerše dosavadních výzkumů týkajících se rozdílné výše skóre na NPI u mužů a žen.

Teoretickou část uzavíráme čtvrtou kapitolou, kde propojujeme předchozí tři. Nejprve se věnujeme lásce v podání machiavelistů. Představujeme, jaké navazují vztahy, jak jsou na tom s emoční blízkostí či intimitou. Následně uvádíme výzkumy pracující s Mach-IV a LAS a rozebíráme korelace mezi nimi. To samé pak opakujeme v následující podkapitole, tentokrát však s neklinickým narcismem. Popisujeme, co hledají narcisté ve vztahu a jaké taková interakce nabývá podob. Věnujeme se i studiím propojujícím NPI s LAS. Přičemž se nám celou kapitolou vine jako pomyslná červená niť styl lásky Ludus.

Na základě teorie obsažené v první části diplomové práce jsme si stanovili výzkumný problém a cíle, které předkládáme na počátku praktické části. Výzkumným cílem pak je zabýrat se partnerskými styly u dospělých osob v České republice, popsat jejich korelace s dimenzemi osobnosti a poukázat na rozdíly mezi ženami a muži. Cíle jsme pak rozepsali do sedmi hypotéz.

Následuje kapitola, která se věnuje popisu zvoleného metodologického rámce a metod. Definujeme zde zvolený typ výzkumu a jednotlivé metody. Věnujeme se výhodám i nevýhodám námi zvoleného designu i detailnímu popisu celé testové baterie, jmenovitě českým podobám LAS CZ, MACH-IV a NPI-16. Poté jsme se v práci zabývali metodami zpracování a analýzy dat, představili jsme jednotlivé statistické pojmy, se kterými operujeme a celou šestou kapitolu zakončili etikou výzkumu, která v našem případě nebyla narušena.

Sedmá kapitola je věnována výběru vzorku z populace. V našem případě jsme metody administrovali na 101 probandech, ve věkovém rozmezí od 35 do 55 let s průměrem 44,3 let. Sběr dat probíhal online pomocí samovýběru.

Výsledkům výzkumu je věnována další samostatná kapitola. Zde uvádíme základní výsledky popisné statistiky, v první řadě jsme zjišťovali vnitřní konzistenci dotazníků. Metoda NPI-16 i jednotlivé subškály LAS CZ nabyly uspokojivých hodnot. Mach-IV však nikoliv ($\alpha=0,032$) a v našem výzkumu jsme s ním již dál nepracovali. Nepřijali jsme proto první tři hypotézy. Dalším krokem bylo zjištění korelace. Statisticky významná pozitivní korelace se ukázala na škále NPI-16 a subškále Ludus, negativní potom se subškálou Mania. Na základě těchto výsledků jsme přijali dvě hypotézy. Následně jsme porovnávali průměr naměřeného skóre u mužů a žen. Nepotvrdil se nám předpoklad o rozdílu na škále NPI-16 ani subškále Ludus, zamítli jsme další dvě hypotézy.

V diskuzi pak probíráme, jaké příčiny může mít zamítnutí námi navržených hypotéz, věnujeme se přínosu i limitům naší práce a v neposlední řadě i možnostem budoucího výzkumu.

V této diplomové práci přinášíme následující poznatky plynoucí z výzkumu na české dospělé populaci. Zjistili jsme, že lidé s vyšší mírou narcismu se v souladu s literaturou v lásce projevují více sobecky, upřednostňují vlastní potřeby a nechtějí se příliš pouštět do intimních a emočně blízkých vztahů. Machiavelismus se v dosavadní literatuře chová obdobně, v našem výzkumu se nám však metoda neukázala jako vhodný nástroj k měření a proto, tento předpoklad nemůžeme potvrdit na základě výsledků výzkumu. Tento fakt reflektujeme v diskuzi. Stejně jako zjištění, že námi měřenými metodami se neprokázal rozdíl mezi ženami a muži na škále NPI-16 ani na subškále Ludus. Přínos práce vidíme ve výzkumu, který prvně pracoval s použitými českými

metodami na dospělé populaci, a přispěl tak k rozšíření jejich použití i otevření debaty nad možnými nedostatky.

Literatura

- 1) Ali, F., & Chamorro-Premuzic, T. (2010). The Dark Side of Love and Life Satisfaction: Associations with Intimate Relationships, Psychopathy and Machiavellianism. *Personality and Individual Differences*, 48, 228-233.
- 2) Ackerman, R. A., Witt, E. A., Donnellan, M. B., Trzesniewski, K. H., Robins, R. W., & Kashy, D. A. (2011). What Does the Narcissistic Personality Inventory Really Measure? *Assessment*, 18, 67-87.
- 3) Ames, D., Rose, P., & Anderson, C. (2006). The NPI-16 as a Short Measure of Narcissism. *Journal of Research in Personality*, 40, 440-450.
- 4) Austin, E. J., Farrelly, D., Black, C., & Moore, H. (2007). Emotional intelligence, Machiavellianism and Emotional Manipulation: Does EI Have a Dark Side? *Personality and Individual Differences*, 43, 179-189.
- 5) American Psychiatric Association. (1980). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (3rd ed.). Washington DC: Author.
- 6) American Psychiatric Association. (2000). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders, fourth edition, text revision (DSM-IV-TR)*. Washington, DC: Author.
- 7) American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). Washington DC: Author.
- 8) Bar-On, R. (2002). *Bar-On EQ-i:S technical manual*. Toronto: multi-health systems.
- 9) Bartoš, F. (2009). Narcismus: Teorie, výzkumy a možnosti jeho měření. *Antropowebzine*, 1, 1-11.
- 10) Bartoš, F. (2010a). Širší souvislosti neklinického narcismu: profesní život, komunikace a sebekontrola. *Sociologický časopis*, 46(5), 745-769.
- 11) Bartoš, F. (2010b). Škála měřící intenzitu neklinického narcismu: konstrukce a zjištění. *Sociologický časopis*, 46(1), 101-124.
- 12) Baumeister, R. F., Bushman, B. J., & Campbell, W. K. (2000). Self-Esteem, Narcissism, and Aggression: Does Violence Result From Low Self-Esteem or From Threatened Egotism? *Psychological Science*, 9(1), 26-29.
- 13) Berscheid, E., Snyder, M., & Omoto, A. M. (1989). The Relationship Closeness Inventory: Assessing the Closeness of Interpersonal Relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 792-807.

- 14) Bushamn, B. J., Banacci, A. M., Dijk, van M., & Baumeister, R. F. (2003). Narcissism, Sexual Refusal, and Aggression: Testing a Narcissistic Reactance Model of Sexual Coercion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(5), 1027-1040.
- 15) Campbell, W. (1999). Narcissism and Romantic Attraction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(6), 1254-1270.
- 16) Campbell, W. K., Foster, C. A., & Finkel, E. J. (2002). Does Self-Love Lead to Love for Others? A Story of Narcissistic Game Playing. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83(2), 340-354.
- 17) Carlson, E. N., Vazire, S., & Oltmanns, T. F. (2011). You Probably Think This Paper's About You: Narcissists' Perceptions of Their Personality and Reputation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101(1), 185–201.
- 18) Carroll, L. (1987). A Study of Narcissism, Affiliation, Intimacy, and Power Motives Among Students in Business Administration. *Psychological Reports*, 61, 355–358.
- 19) Carter, G. L., Campbell, A. C., & Muncer, S. (2013). The Dark Triad of Personality: Attractiveness to Women. *Personality and Individual Differences*, 56, 57-61.
- 20) Corcoran, K., & Fischer, J. (2013). *Measures for Clinical Practice and Research*. New York: Oxford University Press.
- 21) Dussault, M., Hojjat, M., & Boone, R.T. (2013). Machiavellianism And Dating: Deception And Intimacy. *Social Behavior And Personality*, 41(2), 283-294.
- 22) Ellis, H. (1898). Auto-eroticism: A Psychological Study. *Alienist and Neurologist*, 19, 260-299.
- 23) Emmons, R. A. (1984). Factor Analysis and Construct Validity of the Narcissistic Personality Inventory. *Journal of Personality Assessment*, 48, 291–300.
- 24) Emmons, R. A. (1987). Narcissism: Theory and Measurement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 11–17.
- 25) Erikson, E. H. (2002). *Dětství a společnost*. Praha: Argo.
- 26) Freud, S. (1971). *K uvedení narcismu* in *Vybrané spisy III*, 115 -134. Praha: Avicenum.
- 27) Fromm, E. (1996). *Lidské srdce*. Praha: Nakladatelství Josefa Šimona.
- 28) Ferjenčík, J. (2000). *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha: Portál.
- 29) Furnham, A., Richards, S. C., & Paulhus, D. L. (2013). The Dark Triad of Personality: A 10 Year Review. *Social and Personality Psychology Compass*, 7(3), 199-2016.
- 30) Geis, F. L., & Moon, T. H. (1981). Machiavellianism and Deception. *Journal of personality and Social Psychology*, 41(4), 766-775.

- 31) Graves, R. (1996). *Řecké mýty*. Plzeň: Mustang, s.r.o.
- 32) Grijalva, E., Newman, D. A., Tay, L., Donnellan, M. B., Harms, P. D., Robins, R. W., & Yan, T. (2014). Gender Differences in Narcissism: A Meta-Analytic Review. *Psychological Bulletin*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/a0038231>
- 33) Hare, R. D. (1985). Comparison of Procedures for the Assessment of Psychopathy. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 53(1), 7-16.
- 34) Hare, R. D. (1991). *The Hare Psychopathy Checklist-Revised*. Toronto: Multi-Health Systems.
- 35) Hartl, P., & Hartlová, H. (2004). *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
- 36) Hendin, H. M., & Cheek, J. M. (1997). Assessing Hypersensitive Narcissism: A Reexamination of Murray's Narcissism Scale. *Journal of Research in Personality*, 31, 588-599.
- 37) Hendl, J. (2006). *Přehled statistických metod zpracování dat: analýza a metaanalýza dat*. Praha: Portál.
- 38) Hendrick, C. & Hendrick, S. (1986). A Theory and Method of Love. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(2), 392-402.
- 39) Hendrick, C., Hendrick, S., Foote, F.H. & Slapion-Foote, M. J. (1984). Do Men and Women Love Differently? *Journal of Social and Personal Relationships*, 1, 177-195.
- 40) Christie, R., & Geis, F. L. (1970). *Studies in Machiavellianism*. New York and London: Academic Press, Inc.
- 41) Ježek, S., Vaculík, M, & Wortner, V. (2006). *Základní pojmy z metodologie psychologie: definice a vysvětlení*. Dostupné z http://is.muni.cz/elportal/estud/fss/ps06/psy112/Vaculik__M.__Jezek__S.__Wortner__V.__2006__-_Zakladni_pojmy_z_metodologie.pdf
- 42) Jirmanová, E. (2013). *Machiavelismus a partnerské vztahy u vysokoškolských studentů*. Nepublikovaná postupová práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- 43) Jonason, P. K., & Kavanagh, P. (2010). The Dark Side of Love: Love Styles and the Dark Triad. *Personality and Individual Differences*, 49, 606-610.
- 44) Jonason, P. K., Li, N. P., & Buss, D. M. (2010) The Costs and Benefits of the Dark Triad: Implications for Mate Poaching and Mate Retention Tactics. *Personality and Individual Differences*, 48, 373-378.

- 45) Jonason, P. K., Li, N. P., Webster, G. D., & Schmitt, D. P. (2009). The Dark Triad: Facilitating a Short-term Mating Strategy in Men. *European Journal of Personality*, 23(1), 5-18.
- 46) Jonason, P. K., Luevano, V. X., & Adams, H. M. (2012). How the Dark Triad Traits Predict Relationship Choices. *Personality and Individual Differences*, 53(3), 180-184.
- 47) Jonason, P. K., & Webster, G. D. (2010). The Dirty Dozen: A Concise Measure of the Dark Triad. *Psychological Assessment*, 22, 420–432.
- 48) Jones, D. N., & Paulhus, D. L. (2014). Introducing the Short Dark Triad (SD3): A Brief Measure of Dark Personalities. *Assessment*, 21(1), 28-41.
- 49) Kelley, H. H. (1979). *Personal Relationship: Their Structures and Processes*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- 50) Kelley, H. H. (1986). Personal Relationship: Their nature and significance. In Gilmour, R., & Duck, S. (Eds.), *The Emerging Field of Personal Relationships* (3-19). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- 51) Lasswell, T. E., & Lasswell, M. E. (1976). I Love You but I'm Not in Love with You. *Journal of Marriage and Family Counseling*, 38, 211-224.
- 52) Lee, J. A. (1973). *The Colors of Love: An Exploration of the Ways of Loving*. Ontario: New Press.
- 53) Lin, L., & Huddleston-Casas, C. A. (2005). Agape Love in Couple Relationships. *Marriage & Family Review*, 37(4), 29-48.
- 54) Machiavelli, N. (1997). *Vladař*. Praha: Ivo Železný.
- 55) Mallandain, I., & Davies, M. F. (1994). The Colours of Love: Personality Correlates of Love Styles. *Personality and Individual Differences*, 17(4), 557-560.
- 56) Mayer, J. D., Salovey, P., & Caruso, D. R. (2002). *MSCEIT user's manual*. Toronto: multi-health systems.
- 57) McHoskey, J. W. (2000). Machiavellianism and Sexuality: on the Moderating Role of Biological Sex. *Personality and Individual Differences*, 31, 779-789.
- 58) McHoskey, J. W., Worzel, W., & Szyarto, Ch. (1998). Machiavellianism and Psychopathy. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(1), 192-210.
- 59) Montgomery, M. J., & Sorell, G. T. (1997). Differences in Love Attitudes Across Family Life Stages. *Family Relations*, 46, 55-61.
- 60) Morf, C. C., & Rhodewalt, F. (2001). Unraveling the Paradox of Narcissism: A Dynamic Self-Regulatory Processing Model. *Psychological Inquiry*, 12(4), 177-196.

- 61) Moss, J. (2005). Race Effects on the Employee Assessing Political Leadership: A Review of Christie and Geis' (1970) Mach IV Measure of Machiavellianism. *Journal of Leadership and Organizational Studies*, 11(2), 26- 33.
- 62) Nacke, P. (1899). Die Sexuellen Perversitäten in der Irrenanstalt. *Psychiatrische en Neurologische Bladen*, 3, 20-30.
- 63) Neumann, E., & Bierhoff, H. W. (2004). Egocentrism versus Love in Pair Relationships: Narcissism in Relation to Attachment and Love Styles. *Zeitschrift für Sozialpsychologie*, 35, 33-44.
- 64) Paulhus, D. L. (1998). Interpersonal and Intrapsychic Adaptiveness of Trait Self-Enhancement: A Mixed Blessing? *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1197-1208.
- 65) Paulhus, D. L., & John, O. P. (1998). Egoistic and Moralistic Biases in Self-perception: The Interplay of Self-Deceptive Styles with Basic Trans and Motives. *Journal of Personality*, 66(6), 1025-1060.
- 66) Paulhus, D. L., & Williams, K. M. (2002). The Dark Triad of Personality: Narcissism, Machiavellianism, and Psychopathy. *Journal of Research in Personality*, 36, 556–563.
- 67) Pechová, O., & Dostál, D. (2013). Dvě dotazníkové metody k měření narcismu. In Blatný, M., et al. (Eds.), *Sociální procesy a osobnost 2013*, 265-269. Brno: Psychologický ústav AV ČR, v. v. i.
- 68) Raskin, R., & Hall C. (1979). A Narcissistic Personality Inventory. *Psychological Reports*, 45, 590.
- 69) Raskin, R., & Terry, H. (1988). A Principal Components Analyses of the Narcissistic Personality Inventory and Further Evidence of its Construct Validity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(5), 890-902.
- 70) Rauthmann, J. F., & Kolar, G. P. (2013). The Perceived Attractiveness and Traits of the Dark Triad: Narcissists are Perceived as Hot, Machiavellians and Psychopaths not. *Personality and Individual Differences*, 54, 582-586.
- 71) Reiterová, E. (2009). *Základy statistiky pro studenty psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- 72) Rohmann, E., Neumann, E., Herner, M. J., & Bierhoff, H.-W. (2012). Grandiose and Vulnerable Narcissism: Self-Construal, Attachment, and Love in Romantic Relationships. *European Psychologist*, 17(4), 279-290.
- 73) Samuel, D., & Widiger, T. (2008). Convergence of Narcissism Measures From the Perspective of General Personality Puncturing. *Assessment*, 15(3), 364-374.

- 74) Sélešová, P., Bob, P., Kukla, L., & Ptáček, R. (2013). Historie konceptu narcismu z psychodynamické perspektivy. *Československá psychologie*, LVII, 1, 30-41.
- 75) Sherry, S. B., Hewitt, P. L., Besser, A., Flett, G. L., & Klein, C. (2006). Machiavellianism, Trait Perfectionism, and Perfectionistic Self-Presentation. *Personality and Individual Differences*, 40, 829-839.
- 76) Slaměnik, I. (2011). *Emoce a interpersonální vztahy*. Praha: Grada Publishing, a.s.
- 77) Sternberg, R. J. (1998). *Cupid's Arrow: The Course of Love Through Time*. London: Cambridge University Press.
- 78) Sternberg, R. J., & Grajek, S. (1984). The Nature of Love. *Journal of Personality and Social Psychology*, 47, 312-329.
- 79) Tyl, J. (2005). *Narcismus jako psychologie postmoderní kultury*. Získáno 21.3.2015 z <http://www.iapsa.cz/>.
- 80) Vazire, S., Funder, D. C. (2006). Impulsivity and the Self-Defeating Behavior of Narcissists. *Personality and Social Psychology Review*, 10(2), 154-165.
- 81) Watson, P. J., Grisham, S. O., Trotter, M. V., & Biderman, M. D. (1984). Narcissism and empathy: Validity evidence for the narcissistic personality inventory. *Journal of Personality Assessment*, 45, 159-162.
- 82) Wilson, D. S., Near, D., & Miller, R. R. (1996). Machiavellianism: A Synthesis of the Evolutionary and Psychological Literatures. *Psychological Bulletin*, 119(2), 285-299.
- 83) Wink, P. (1991). Two Faces of Narcissism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 590-597.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Formulář zadání DP

Příloha č. 2: Abstrakt česky a anglicky

Příloha č. 3: Škála LAS CZ

Příloha č. 4: Škála Mach-IV CZ

Příloha č. 5: Škála NPI-16 CZ

Příloha č. 1: Formulář zadání diplomové práce

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2013/2014

Studijní program: Psychologie
Forma: Prezenční
Obor/komb.: Psychologie (PS)

Podklad pro zadání DIPLOMOVÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
JIRMANOVÁ Eliška	Sezimovská 395, Tábor - Měšice	F100014

TÉMA ČESKY:

Osobnost a partnerské vztahy

NÁZEV ANGLICKY:

Personality and Intimate Relationships

VEDOUCÍ PRÁCE:

PhDr. Olga Pechová, Ph.D. - PCH

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

1. Studium pramenů zabývajících se souvislostmi osobnosti a partnerských vztahů s důrazem na dimenze Tenné triády.
2. Seznámení s diagnostickými metodami v této oblasti a sestavení testové baterie.
3. Kvantitativní výzkum u souboru respondentů v pozdní dospělosti.
4. Statistická analýza získaných dat a jejich interpretace.
5. Kritická diskuse výzkumu s důrazem na použité metody, soubor respondentů a zjištěné výsledky.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

1. Ames, D., Rose, P., & Anderson, C. P. (2005). The NPI ? 16 as a short measure of narcissism. *Journal of Research in Personality*, 40, 440-450.
2. Bartoš, F. (2010a). Širší souvislosti neklinického narcismu: profesní život, komunikace a sebekontrola. *Sociologický časopis*, 46 (5), 745-769.
3. Bartoš, F. (2010b). Škála měřící intenzitu neklinického narcismu: konstrukce a zjištění. *Sociologický časopis*, 46 (1), 101-124.
4. Bowlby, J. (2010). *Vazba*. Praha: Portál.
5. Campbell, W. K., Foster, C. A., & Finkel, E. J. (2002). Does Self-Love Lead to Love for Others? A Story of Narcissistic Game Playing. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83(2), 340-354.
6. Hazan, C., & Shaver, P. (1987). Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511-524.
7. Christie, R., & Geis, F. L. (1970). *Studies in Machiavellianism*. New York and London: Academic Press, Inc.
8. Jonason, P. K, Li, N. P., & Czarna, A. Z. (2013). Quick and Dirty: Some Psychosocial Costs Associated With the Dark Triad in Three Countries. *Evolutionary Psychology*, 11(1), 172-185.
9. Lee, J. A. (1973). *The colors of love: An exploration of the ways of loving*. Ontario: New Press.
10. Mallandain, I., & Davies, M. F. (1994). The colours of love: Personality correlates of love styles. *Personality and Individual Differences*, 17(4), 557-560.
11. Raskin, R., & Terry, H. (1988). A Principal-Components Analysis of the Narcissistic Personality Inventory and Further Evidence of Its Construct Validity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(5), 890-902.
12. Rohman, E., et al. (2012). Grandiose and Vulnerable Narcissism. *European Psychologist*, 17(4), 279-290.
13. Séléšová, P., et al. (2013). Historie konceptu narcismu z psychodynamické perspektivy. *Československá psychologie*, 57(1), 30-41.

Příloha č. 2: Abstrakt česky a anglicky

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Osobnost a partnerské vztahy

Autor práce: Eliška Jirmanová

Vedoucí práce: PhDr. Olga Pechová, Ph.D.

Počet stran a znaků: 66 (110 045 znaků)

Počet příloh: 5

Počet titulů použité literatury: 83

Abstrakt: Příspěvek zde představuje online výzkum týkající se míry neklinického narcismu, machiavelismu a jejich vlivu na volbu partnerského vztahu provedený na dospělé populaci. Narcismus, jakožto rys osobnosti, obsahuje prvky grandiosity, dominance a pocitu výjimečnosti. Machiavelismus pak manipulaci a maximalizaci vlastních zisků na úkor ostatních (Christie, & Geis, 1970; Raskin, & Terry, 1988). V této studii byla použita nedávno přeložená česká verze Narcissistic Personality Inventory 16 a Mach-IV. Cílem bylo zjistit, jaký styl lásky volí lidé s vyšší mírou narcismu a machiavelismu. Tento záměr byl měřen také nedávno do češtiny přeloženou metodou Love Attitudes Scale (LAS), která se skládá ze šesti subškál reprezentujících šest podob lásky podle teorie J. A. Lee: Eros (romantická láska), Ludus (pohrávající si), Storge (přátelská), Mania (závislá), Pragma (rozumem řízená) a Agape (altruistická láska). Výzkumu se účastnilo n=101 respondentů ve věkovém rozmezí od 35 do 55 let. Byla prokázána korelace mezi mírou narcismu a subškálami LAS, jmenovitě Ludus a Mania.

Klíčová slova: narcismus, machiavelismus, Love Attitudes Scale, dospělá populace

ABSTRACT OF THESIS

Title: Personality and Intimate Relationships

Author: Eliška Jirmanová

Supervisor: PhDr. Olga Pechová, Ph.D.

Number of pages and characters: 66 (110 045 characters)

Number of appendices: 5

Number of references: 83

Abstract: This article introduces online research concerning the level of narcissism, Machiavellianism and love styles of Czech people in the middle age. Narcissism includes elements of grandiosity, dominance and superiority. Machiavellianism is about manipulation and maximizing profits at the expense of others (Christie, & Geis, 1970; Raskin, & Terry, 1988). The Czech version of Narcissistic Personality Inventory and Mach-IV were used in this research. The main goal is to show which love styles people with high level of narcissism and Machiavellianism choose. This intention has been measured by the Czech version of the Love Attitudes scale which consists of six subscale representing six colours of love from Lee's theory: Eros (romantic love), Ludus (game-playing love), Storge (friendship love), Mania (dependent love), Pragma (shopping list love), Agape (altruistic, all-giving love). Sample has consisted of 101 people, between 35 and 55 years old. Study investigates correlation between the level of Narcissism and the LAS subscales and, namely Ludus and Mania.

Key Words: narcissism, Machiavellianism, Love Attitudes Scale, Adulthood

Příloha č. 3: Škála LAS CZ

**Plné znění použitých psychodiagnostických metod je uvedeno v tištěné verzi
diplomové práce.**

Příloha č. 4: Škála Mach-IV CZ

**Plné znění použitých psychodiagnostických metod je uvedeno v tištěné verzi
diplomové práce.**

Příloha č. 5: Škála NPI-16 CZ

**Plné znění použitých psychodiagnostických metod je uvedeno v tištěné verzi
diplomové práce.**